

**INTER-AMERICAN COMMISSION ON
HUMAN RIGHTS**

Organization of **American States**

**INTER-AMERIKAANSE COMMISSIE VOOR
DE MENSENRECHTEN**

Organisatie van **Amerikaanse Staten** (OAS)

OEA/Ser.L/V/II.61, doc.6 rev.

15 oktober 1983

Origineel: Engels, vertaald in het Nederlands

**RAPPORT
OVER DE MENSENRECHTENSITUATIE
IN SURINAME**

Vertaling: mr. dr. drs. H.B. van Aller, juli 2005

INHOUDSOPGAVE¹

INLEIDING

HOOFDSTUK I

HET BESTUURLIJKE - EN HET POLITIEKE SYSTEEM VAN SURINAME

- A. De Grondwet van 1975.
- B. Het opschorten van de constitutionele orde van begin februari 1980.
- C. De staatsrechtelijke evolutie sinds de staatsgreep van 25 februari, 1980.
- D. Staatsrechtelijke structuur onder het huidige politieke systeem.
- E. Het opschorten van de constitutionele garanties.
- F. Internationaal recht en mensenrechten in Suriname.

Hoofdstuk II

HET RECHT OP LEVEN EN HET RECHT OP PERSOONLIJKE INTEGRITEIT

HOOFDSTUK III

ANDERE MENSENRECHTEN

- A. Algemene overwegingen.
- B. Het recht op persoonlijke integriteit.
- C. Het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid en een eerlijk proces als zijn vrijheid hem wordt ontnomen.
- D. Vrijheid van meningsuiting, vrijheid van verspreiding van meningen en gedachten.
- E. Vrijheid van vereniging en vrijheid van organisatie van werknemers in vakorganisaties.
- F. Politieke rechten.

CONCLUSIES

---

1. De vertaling volgt zo getrouw mogelijk het origineel van de Mensenrechtencommissie van de OAS. Het is echter geen geautoriseerde vertaling van de OAS. Vertaalster is jurist en heeft de Surinaamse constituties en internationale verdragen gebruikt om de tekst te controleren. Voor zover tikfouten waren gemaakt zijn die gecorrigeerd, verder is de tekst ongewijzigd en zijn ter verduidelijking waar dat nodig leek verklarende voetnoten opgenomen.

RAPPORT OVER DE SITUATIE VAN DE MENSENRECHTEN IN SURINAME

INLEIDING

1. Op 25 februari 1980, leidde een groep van 16 onderofficieren een succesvolle staatsgreep tegen de democratisch gekozen regering van Suriname. Nadat zij het wettig gezag hadden overgenomen benoemden de coupleiders een civiel bestuur en maakten bekend dat verkiezingen zouden worden gehouden in oktober 1982. Ondanks de belofde terugkeer naar een democratisch bestuur, werd de staatsmacht in toenemende mate en opvallend gecentraliseerd door de coupleiders. Door de machtsgreep vormden zij effectief de leiding van het leger.
2. Decreet No. C-64 van 25 maart 1982, formaliseerde - onder andere - feitelijk de centralisatie van de staatsmacht, door te regelen dat het hoogste regeringsgezag in Suriname zou worden uitgeoefend door het Beleidscentrum. De samenstelling daarvan zou worden bepaald door het "Militair Gezag".²
3. Toen het vooruitzicht op een vroegtijdig herstel van de democratie verdween, intensiveerde de tegenstand tegen het militair bewind. Een dramatische gebeurtenis vond plaats door een poging tot een staatsgreep in maart 1982, van een voormalig luitenant uit het leger Surendre Rambocus. De poging tot een staatsgreep werd onderdrukt en de leiders daarvan werden gevangen gezet na berechting.

Gedurende de laatste maanden van 1982 uitte de tegenstand tegen de regering zich in de vorm van stakingen, georganiseerd door de grootste vakbond, de Moederbond. Vrouwengroepen, religieuze organisaties en studenten organiseerden politieke protesten ter ondersteuning van de eisen voor democratische verkiezingen en herstel van een democratisch bestuur. Deze binnenlandse onrust mondde uit in de gebeurtenissen van 8-10 december 1982, arrestaties vonden plaats, evenals executies en andere gebeurtenissen, die in dit rapport naar voren komen.

4. Een reactie op bovenvermelde gebeurtenissen in Suriname van de Commissie (de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Mensenrechten) werd versneld door een telegram van 10 december 1982 met een formele klacht van 'Amnesty International', de mensenrechtenorganisatie. De Commissie telegrafeerde de terzake doende gedeelten van de klacht terstond naar de regering van Suriname. Ook verzocht de Commissie om nadere informatie "in

---

2. Zie hoofdstuk I, p. 20 (nr. 38).

verband met de gevolgde procedures tijdens de arrestatie en berechting van deze personen (genoemd in de klacht). Ook wenste de Commissie nadere bijzonderheden te vernemen over andere vermeende arrestaties.”

5. Op 14 december publiceerde het Surinaams Militair Gezag de namen van vijftien personen, die volgens dat Gezag waren gedood door veiligheidstroepen, terwijl zij probeerden te ontsnappen uit voorarrest. De meerderheid van de vijftien waren bekende burgers, leiders van de politieke coalitie, die de terugkeer eisten naar een burgerlijke democratische rechtsorde. Vier van de vijftien waren juristen. Zij hadden de verdediging op zich genomen van de belangrijkste verdachten van de poging tot een staatsgreep en in de daarna volgende strafprocessen in maart 1982.
6. In de tien dagen na de dood van de vijftien arrestanten, ontving de Commissie verzoeken van verschillende Surinaamse burgerorganisaties om het bloedbad nader te onderzoeken. Op 21 december stuurde de Commissie opnieuw een telegram en verzocht de regering van Suriname om nadere informatie over de omstandigheden waaronder deze personen waren gedood. Op 11 januari 1983 antwoordde de regering van Suriname bij monde van de heer Glenn B. Sankatsing, minister van Buitenlandse Zaken van Suriname als volgt:

IN VERBAND MET DE RAPPORTAGE OVER DE EXECUTIES IN SURINAME, WENS IK U TE INFORMEREN, DAT DEZE RAPPORTAGES DE WAARHEID VAN HET HETGEEN IS VOORGEVALLLEN NIET WEERGEVEN. IN EEN OFFICIELE VERKLARING VAN HET MILITAIR GEZAG IS FORMEEL ALS VOLGT VERKLAARD. OP 8 DECEMBER 1982 WERD EEN AANTAL PERSONEN GEDOOD. DIE PERSONEN WAREN GEDETINEERD IN VERBAND MET HUN BETROKKENHEID BIJ ACTIVITEITEN OM DE REGERING OMVER TE WERPEN DOOR GEWELDDADIGDE MAATREGELEN. ZIJ ZATEN IN VOORARREST EN WERDEN GEDOOD TIJDENS EEN ONFORTUINELIJK VOORVAL TOEN ZIJ PROBEERDEN TE ONTVLUCHTEN. HET NATIONALE LEGER EN DE REGERING ZULLEN ER OP TOEZIEN DAT DERGELIJKE GEBEURTENISSEN IN DE TOEKOMST ZULLEN WORDEN VOORKOMEN.

7. In overeenstemming met de procedures van de Commissie werd het antwoord van de regering doorgezonden naar de verschillende klagers en werd om hun reactie gevraagd. 'Amnesty International', de oorspronkelijke klager antwoordde begin februari met een uitgebreide weerlegging van de beweringen in de regeringsverklaring, dat de arrestanten gedood werden toen zij een vluchtpoging ondernamen.

8. Voordat het antwoord werd ontvangen van 'Amnesty International' richtte de Uitvoerend Secretaris van de Commissie zich op 3 februari 1983 tot de Permanente Vertegenwoordiger van de Republiek Suriname bij de OAS. Hij deed dat op aanwijzing van de Commissie en hij informeerde de Permanente Vertegenwoordiger, dat de Commissie zich grote zorgen maakte over de mensenrechtensituatie in zijn land. In een nota gedateerd 4 februari 1983, nodigde de regering van Suriname de Commissie uit, om ter plaatse een onderzoek te doen. De nota luidde als volgt:

Geachte Uitvoerend Secretaris,

Naar aanleiding van uw telefoongesprek van 3 februari 1983, waarin u namens de Inter-Amerikaanse Commissie uw grote bezorgdheid uitsprak over de mensenrechtensituatie in Suriname, heb ik de eer u als volgt te informeren.

Ik heb Zijne Excellentie dr. Harvey H. Naarendorp ingelicht over de door de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Mensenrechten geuite ongerustheid. Daarop herhaalde hij de wens van de regering, dat internationale Organisaties, zoals de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Mensenrechten Suriname zou moeten bezoeken om ter plaatse de bestaande mensenrechtensituatie te onderzoeken.

In verband daarmee wil ik gaarne verwijzen naar de verklaring van de minister van Buitenlandse Zaken, gedaan tijdens een speciale bijeenkomst van de Groep van Latijns Amerikaanse Landen van de Verenigde Naties op 1 februari 1983. In deze verklaring meldde de minister dat de Surinaamse regering bereid was bezoeken te ontvangen van bovenvermelde Organisaties. De minister van Buitenlandse Zaken suggereerde tevens dat het bezoek van de Inter/Amerikaanse Commissie voor de Mensenrechten pas plaats zou vinden, nadat hij naar Suriname teruggekeerd was op 25 februari 2005.

Met gevoelens van de meeste hoogachting, verblijf ik,

Henricus A.F. Heidweiller
Ambassadeur, Permanente Vertegenwoordiger

9. Op 9 februari 1983, bevestigde de Uitvoerend Secretaris de ontvangst van de uitnodiging en zond de volgende nota aan de Surinaamse regering.

Excellentie:

Ik heb de eer de ontvangst te bevestigen van uw nota van 4 februari 1983, waarin uw regering de Commissie uitnodigt om Suriname te bezoeken om de mensenrechtensituatie ter plaatse te onderzoeken.

Deze informatie zal onder de aandacht worden gebracht van de Commissie, die dit onderwerp ter bespreking op de agenda zal plaatsen tijdens de 59ste Vergadering, die in april zal worden gehouden. Daarna zal de Commissie een voorstel doen voor een mogelijke datum van het voorgenomen bezoek.

Excellentie, ik verzoek u de hernieuwde uiting van mijn hoogachting te willen aanvaarden.

Edmundo Vargas Carreño
Uitvoerend Secretaris

10. Daar de situatie als ernstig werd beoordeeld, overlegde de Uitvoerend Secretaris met de Commissie. Vervolgens zond hij op 7 maart 1983 een telegram aan Minister-president Alibux. Daarin verzocht hij de toestemming van de Surinaamse regering om een onderzoek ter plaatse te mogen doen van 18 tot 20 maart 1983.
11. De heer Henrich Texel, waarnemend Vertegenwoordiger van het Permanente Gezantschap van Suriname bij de OAS, informeerde de Uitvoerend Secretaris van de Commissie bij nota van 10 maart 1983, "dat het voorgestelde tijdstip voor het bezoek van de Commissie aan Suriname niet gelegen kwam". De nota stelde vervolgens "dat de Surinaamse regering voorstelde om het bezoek van de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Mensenrechten te doen plaatsvinden in mei of juni 1983."
12. Bij brief gedateerd 16 maart 1983, bevestigde de Uitvoerend Secretaris ontvangst van de nota van de Surinaamse regering en stelde dat de gezonden informatie ter kennis zou worden gebracht van de Voorzitter van de Commissie. De eerstvolgende vergadering van de Commissie zou worden gehouden in april 1983. Gedurende die bijeenkomst zou de Commissie dan een voorstel doen voor een mogelijke datum van het voorgenomen onderzoek.
13. In april 1983 werd de 59ste zitting van de Commissie gehouden. Op die zitting besprak de Commissie de uitnodiging van de Surinaamse regering. De doktoren Andrés Aguilar, Francisco Bertrand Galindo en professor Tom J. Farer, leden van de Commissie, werden benoemd in een Speciale Commissie om het onderzoek ter plaatse in Suriname uit te voeren. De Commissie

stelde tevens voor dat het voorgenomen bezoek zou plaatsvinden in de tweede helft van juni. Dit voorstel werd eind mei formeel geaccepteerd door de Surinaamse regering.

14. De Commissie had al een vergadering gepland in de tweede helft van juni. De Surinaamse regering achtte begin juni een geschikt tijdstip voor een bezoek van de Commissie. Gezien deze omstandigheden moest de Commissie kiezen tussen een betrekkelijk kort bezoek of uitstel van het onderzoek. De Commissie beoordeelde de situatie als zeer urgent, omdat wel duidelijk was dat de vermeende schendingen van de mensenrechten zich hadden voorgedaan en/of zich nog voordeden in de hoofdstad van Suriname, Paramaribo. De Commissie koos voor de eerste optie, in de veronderstelling dat slechts een kort bezoek een waardevolle mogelijkheid zou opleveren om de feitelijke situatie in Paramaribo te kunnen beoordelen. De feiten bleken deze vooronderstelling te bevestigen.
15. Onder voorzitterschap van dr. Andrés Aguilar, het oudste lid van de Speciale Commissie werd ter plaatse een onderzoek ingesteld van 20 juni tot 24 juni. Het onderzoek werd ondersteund door de Uitvoerend Secretaris, dr. Edmundo Vargas Carreño en de volgende technische Commissieleden: dr. Ernst Brea, dr. Christina Cerna, mevrouw Diana Decker en professor Claudio Grossman (als technisch consultant en tolk). De Commissie kon tevens gebruik maken van de inzet en ondersteuning van de Directeur van het OAS kantoor in Paramaribo, dr. Felipe Sanfuentes en zijn staf.
16. Op basis van de ontvangen klachten en verdere informatie die ter beschikking werd gesteld en de observaties ter plaatse, stelde het Secretariaat van de Commissie informatie en juridische analyses op, ten behoeve van de Commissie. In een centraal gelegen hotel in Paramaribo richtte de Commissie een kantoor in. Daardoor was de Commissie gemakkelijk bereikbaar voor personen die verklaringen wilden afleggen voor de Commissie en ook voor vertrouwelijke bijeenkomsten met personen die informatie konden verstrekken ten behoeve van de Commissie.
17. Stafleden van de Speciale Commissie spraken met vertegenwoordigers van de Nationale Commissie voor Advies en Informatie onder voorzitterschap van de heer Phillip Akkrum. De regering had de Nationale Commissie aangewezen als haar liaison met de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Mensenrechten ('Inter-American Commission on Human Rights'; IACHR). De Nationale Commissie trad op als het Surinaamse overheidsorgaan, dat de werkzaamheden van de IACHR op alle mogelijke manieren moest

vergemakkelijken. De juristen van de Speciale Commissie lichtten de algemene procedures toe, die de IACHR volgt tijdens een onderzoek en legden een lijst over met namen van functionarissen die de Speciale Commissie graag zou willen spreken. Tevens bevestigden de juristen de plaats van de verschillende huizen van bewaring en gaven een persbericht uit, dat werd bekendgemaakt door de overheid gecontroleerde radiostations, televisiestations en door de schrijvende pers.

18. Nadat de voorbereidingen succesvol waren afgerond, hield de Speciale Commissie een aantal bijeenkomsten met ambtenaren en burgers. Het was opvallend dat de meerderheid van de burgers hun naam niet in het Rapport vermeld wilde zien. Normaliter wensen burgers onder deze omstandigheden wel hun naam te noemen, zoals blijkt uit de lange ervaring die de Speciale Commissie heeft met onderzoek ter plaatse. Natuurlijk respecteerde de Commissie hun verzoek om anoniem te mogen blijven.
19. De belangrijkste regeringsvertegenwoordigers en ambtenaren waarmee de Speciale Commissie sprak waren: Luitenant-kolonel Desiré Bouterse, Commandant van het Leger; de President van de Republiek, de heer Frederik Ramdat Misier Lachmipersad; de plaatsvervangend eerste minister, tevens minister van Planning en Financiën, de heer Winston Caldeira (de Commissie werd geïnformeerd dat de Minister-president Errol Alibux zich niet in de hoofdstad bevond); de minister van Justitie, dr. Frank Leeflang; de Procureur-generaal, dr. R.M. Reeder; de President van het Gerechtshof, dr. R.E. Oosterling en de directeur van de Nationale Voorlichtingsdienst, de heer Dick de Bie. Terzake dienende punten die voortkwamen uit de gesprekken van de Speciale Commissie met deze ambtsdragers en functionarissen worden in de volgende hoofdstukken van dit Rapport beschreven en geanalyseerd.
20. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat Luitenant-kolonel Bouterse zijn opvattingen op een duidelijke en openhartige wijze naar voren bracht, evenals de heren Caldeira en De Bie. Hun weergave van de feiten veroorzaakte echter grote twijfel over de bedoelingen van de Surinaamse regering om te handelen in overeenstemming met de Amerikaanse Declaratie van de Rechten en Plichten van de Mens. De lidstaten van de OAS, die het Amerikaanse Verdrag voor de Mensenrechten niet hebben geratificeerd zijn door de Amerikaanse Declaratie van de Rechten en Plichten van de Mens gebonden. Een voorbeeld. Zowel Luitenant-kolonel Bouterse als de heer Caldeira veroordeelden het oude parlementaire systeem en verklaarden dat zij nieuwe bestuursorganen

wensten waarin de wil van het volk (beter) tot uitdrukking kon komen. Zij lieten echter na om daarvoor een plan en tijdschema aan te dragen. Drie jaren zijn voorbijgegaan sinds het huidige bewind aan de macht kwam. Een onbeperkte verlenging van een ondemocratisch bestuur gaat niet samen met de verplichtingen van alle lidstaten om een democratisch staats- en bestuurs-systeem te handhaven om het recht op politieke participatie en de andere fundamentele mensenrechten veilig te stellen.

Zoals de Commissie heeft verklaard bij eerdere gelegenheden, zijn binnen het bestek van het recht op politieke participatie vele staatkundige mogelijkheden denkbaar. Er bestaan veel constitutionele alternatieven over de mate van centralisatie van de staatsmacht, of de wijze van verkiezingen en de kenmerken van de organen die verantwoordelijk zijn voor de uitoefening van die bevoegdheden. Evenwel is een democratische staatsstructuur een essentieel element om een politieke maatschappij te realiseren, waarin de menselijke waarden ten volle gerealiseerd kunnen worden.

Het recht op politieke participatie maakt het mogelijk het recht van vereniging en vergadering uit te oefenen, inhoudende het recht partijen en politieke organisaties op te richten. Die instellingen kunnen door open discussies en politieke strijd het sociale niveau en de economische omstandigheden van de massa verbeteren en voorkomen dat er een machtsmonopolie ontstaat van een groep of individu. Tezelfdertijd kan worden gesteld dat democratie het samenbindend element is tussen de naties van dit halfmond.

21. De persvrijheid werd gerespecteerd, maar tezelfdertijd leken de Commandant van het Leger, de waarnemend Minister-president en de directeur van de Nationale Voorlichtingsdienst ongevoelig te zijn voor de afwezigheid van diversificatie in de communicatiemedia. Op het moment van het onderzoek begon net een particulier nieuwsblad te verschijnen. De radio- en televisiestations waren gemonopoliseerd door de staat. Voor zover de Speciale Commissie kon vaststellen, werd niets ondernomen om de staatsradio en -televisie af te schermen voor direct politiek toezicht. De Bie meende dat de situatie die bestond vóór de gebeurtenissen van december 1982 een vertekend beeld gaf. Er bestonden weliswaar meerdere kranten, die in particuliere handen waren en verschillende private radiostations, maar die creëerden slechts de indruk dat er sprake was van diversiteit. In werkelijkheid werd uitsluitend de mening weergegeven van een zeer beperkte groep mensen. De media, zei hij, zou de gehele bevolking moeten bedienen. Iedereen zou toegang moeten

hebben tot verwerving van eigendom en dat ook moeten kunnen verwerven. Hij verzekerde ons dat er geen terugkeer naar het verleden mogelijk zou zijn, voor wat betrof de media. In antwoord op een vraag van de Commissie zei hij, dat lange termijn plannen voor de media door de regering nog nader werden geformuleerd.

22. Een laatste algemeen punt zal verder worden uitgewerkt in het hoofdstuk dat het Recht op Leven behandelt. Dit punt staat in verband met de moorden die zich voordeden in december 1982. Luitenant-kolonel Bouterse stond erop, 'dat deze sterfgevallen geplaatst moeten worden in de context van onze herhaalde coups tegen de huidige regering en de voortdurende samenzweringen onder invloed van de veiligheidsdiensten van vreemde staten'. Desondanks gaven hij en andere ambtsdragers toe, dat het ombrengen van de boven genoemde personen als excessief moest worden gezien. Hiermee leek te worden bedoeld dat Bouterse en de andere ambtsdragers van mening waren, dat het ombrengen van deze personen niet kon worden gerechtvaardigd binnen het juridisch systeem van Suriname of onder het recht dat van toepassing is op dit halfroed. Geen aanspraak werd gemaakt op de rechtsgeldigheid van de sterfgevallen als zijnde een legitiem middel om de ontsnapping van op de juiste wijze gedetineerde personen te voorkomen.
23. Naast het houden van verschillende interviews met ambtsdragers, functionarissen en particulieren, bezocht de Commissie ook twee detentie-instellingen. De gevangenis van Santo Boma en Fort Zeelandia. Fort Zeelandia was de plek waar de decembermoorden plaatsvonden. Hier vond ook de dood plaats van Majoor Roy Horb, voormalig waarnemend Commandant van het Leger en van het "comando" dat de staatsgreep van 1980 leidde. In de gevangenis inspecteerde de Speciale Commissie de voorzieningen en interviewde een aantal gevangenen die waren veroordeeld wegens misdrijven tegen de staat. In Fort Zeelandia sprak de Commissie met een leidinggevende officier van de militaire politie. Onder de bestaande decreten mag de militaire politie dezelfde bevoegdheden uitoefenen als de reguliere politie. Ook interviewde de Commissie vier opgesloten soldaten, die hadden gediend als lijfwachten van Majoor Horb. Ook werd de cel onderzocht waarin Horb opgehangen werd gevonden, het zou een daad van zelfmoord zijn geweest.
24. Gedurende het onderzoek, voldeed de Surinaamse regering direct aan elk verzoek tot ondersteuning van de Commissie binnen haar mandaat.

INTER-AMERICAN COMMISSION ON HUMAN RIGHTS

Organization of American States

INTER-AMERIKAANSE COMMISSIE VOOR DE MENSENRECHTEN

Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS)

OEA/Ser.L/V/II.61, doc.6 rev.
15 oktober 1983
Origineel: Engels, vertaald in het Nederlands

RAPPORT OVER DE MENSENRECHTENSITUATIE IN SURINAME

Hoofdstuk I

Het bestuurlijke - en politieke systeem van Suriname

A.De Grondwet van 1975

1. Juridisch werd Suriname onafhankelijk op 25 november 1975. Binnen het Koninkrijk der Nederlanden werd in 1954 het Statuut voor het Koninkrijk ingevoerd (de Grondwet voor het Koninkrijk). *De voormalige koloniën (Suriname en de Nederlandse Antillen, toevoeging HBvA)* verkregen daardoor een grote mate van autonomie in eigen zaken. Nederland regelde buitenlandse zaken en defensie.
2. Op 19 november 1975 werd de Grondwet voor Suriname unaniem aanvaard door de Staten (parlement) van Suriname. In oktober 1974 keurden de Eerste en de Tweede Kamer van het Neder-

landse Parlement de wet goed, die de onafhankelijkheid van Suriname vastlegde.

3. Door de Surinaamse Grondwet werd Suriname een Republiek. De gekozen regeringsvorm is de parlementaire democratie, de macht van het volk wordt vastgelegd door middel van vierjaarlijkse verkiezingen van de volksvertegenwoordigers op grond van algemene en geheime verkiezingen. Tevens regelt de Grond-wet een scheiding van de staatsmacht (*wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende macht, om misbruik van staatsmacht te voorkomen, toevoeging HBvA*) en de grondrechten. De Grondwet kent de volgende staatsorganen: de regering (uitvoerende macht), het parlement (de volksvertegenwoordiging), de Raad van Advies, de Rekenkamer, de Rechterlijke Macht en het Constitutionele Hof.
4. De regering bestaat uit de President en de ministers. De President wordt gekozen door het parlement voor een periode van 5 jaren en kan worden herkozen voor een nieuwe termijn (artikel 28). De President is het staatshoofd en het is zijn verantwoordelijkheid er zorg voor te dragen dat het land bestuurd wordt in overeenstemming met de Grondwet (artikel 20).

De ministers zijn individueel en gezamenlijk verantwoording verschuldigd aan het parlement over de uitvoering van hun bevoegdheden. De Raad van Ministers wordt voorgezeten door de Minister-president. De Raad van Ministers stelt het algemeen regeringsbeleid vast (artikel 42).

5. Het parlement vertegenwoordigt het volk van Suriname (artikel 52). Het bestaat uit 39 leden, gekozen op grond van algemene en geheime verkiezingen. 27 leden worden gekozen in kiesdistricten die wettelijk zijn vastgelegd, de overblijvende 12 leden worden gekozen op grond van evenredige vertegenwoordiging (artikel 54). Het parlement wordt gekozen voor een termijn van 4 jaren (artikel 54), voordien kan het parlement worden ontbonden door een staatsbesluit.³ Ontbinding houdt ook nieuwe verkiezingen in (artikel 64).
6. De regering en het parlement oefenen gezamenlijk de wetgevende macht uit. Beide organen hebben het recht van initiatief (artikel 87). De wetsvoorstellen worden aanvaard door het parlement met meerderheid van stemmen, tenzij de Grondwet een gekwalificeerde meerderheid voorschrijft (artikel 74). Als een wetsvoorstel wordt goedgekeurd door het parlement wordt het van kracht na ondertekening door de President, als de Raad van Ministers dit

---

3. Gedurende de constitutionele periode werden de staatsbesluiten of decreten uitgevaardigd door de regering. Zie sub-paragraaf 4.

beslist. Het voorstel wordt niet van kracht, indien binnen 14 dagen beroep daartegen wordt ingesteld bij het Constitutionele Hof door de President, de Procureur-generaal of door minstens een derde van de parlementsleden. Dit kan plaatsvinden als de mening overheerst dat de wet in strijd is met de fundamentele mensenrechten zoals vastgelegd in hoofdstuk I van de Grondwet (artikel 97). De grondrechten, zoals vastgelegd in hoofdstuk I prevaleren boven de wet (zie onder meer artikel 86). *Wetsvoorstellen mogen niet in strijd zijn met de grondrechten (toevoeging HBvA)*. Indien het Constitutionele Hof beslist dat een wetsvoorstel geheel of gedeeltelijk in strijd is met de fundamentele rechten, dan kan het voorstel niet van kracht worden door ondertekening van de President (artikel 100). Wetsvoorstellen kunnen onmiddellijk van kracht worden als er sprake is van dringende noodzaak, algemeen belang of een noodsituatie. Zij kunnen dan achteraf nog getoetst worden aan de grondrechten. Het Hof kan dan alsnog vonnissen dat de wet in strijd is met de fundamentele mensenrechten.

7. De Raad van Advies bestaat uit een minimum van 5 en een maximum van 9 leden. De plaatsvervangend voorzitter van het parlement is lid, evenals de President van de Raad van Advies. De leden worden benoemd bij staatsbesluit voor een periode van 5 jaren (artikel 80). De Raad van Advies adviseert over ontwerpen van wet, staatsbesluiten houdende algemene maatregelen en verdragen die de goedkeuring van het parlement behoeven. Ook adviseert de Raad van Advies op verzoek van de regering en spreekt zich uit over bestuursrechtelijke conflicten die moeten worden beslecht bij staatsbesluit en in alle andere kwesties waarin de Grondwet en specifieke wetten dat vereisen. Ook kan de Raad van Advies de regering adviseren op eigen initiatief (artikel 81).
8. De Rekenkamer bestaat uit tenminste 3 leden en ten hoogste 5 leden. Er zijn drie plaatsvervangende leden. De leden worden benoemd bij staatsbesluit op voordracht van het parlement. Zij zijn benoemd voor het leven. Alleen onder omstandigheden die de wet voorschrijft kunnen zij worden geschorst of ontslagen door het Hof van Justitie (artikel 82). De Rekenkamer is verantwoordelijk voor de rechtmatigheids- en doelmatigheidstoetsing van de inkomsten en uitgaven (artikel 83) van het land (*de financiële huishouding van de regering, toevoeging HBvA*).
9. De Rechterlijke Macht wordt gevormd door een Hof van Justitie, de Procureur-generaal, rechters en andere juridische ambtsdragers waarvan de functies in de wet geregeld zijn (artikel 131). Het Hof van Justitie, de hoogste rechterlijke instantie in Suriname, is verantwoordelijk voor de eenheid van rechtspraak en voor het

juridisch kunnen functioneren van de rechterlijke instanties (artikel 144). De leden van de Rechterlijke Macht en de Procureur-generaal zijn benoemd voor het leven. Hun benoemingen worden vastgesteld bij staatsbesluit, nadat het Hof van Justitie is gehoord (artikel 145). Zij kunnen alleen ontslagen worden op gronden in de Grondwet genoemd, op verzoek van het Hof van Justitie en nadat de Raad van Advies is gehoord (artikel 147 en 148).

10. Alle rechtsgeschillen behoren tot de kennisneming van de gewone rechter (artikel 132). In concrete gevallen die de rechter worden voorgelegd, kan hij een bepaling van een wet strijdig oordelen met hoofdstuk I van de Grondwet. Een dergelijke bepaling wordt dan buiten toepassing gelaten (artikel 133). De terechtzittingen zijn openbaar behalve als de wet daarop een uitzondering maakt (artikel 134). Elke inmenging in rechtszaken (*van een andere macht, bijvoorbeeld de regering, toevoeging HBvA*) is verboden (artikel 135).
10. Het Openbaar Ministerie is met uitzondering van elk ander orgaan belast met de vervolging van strafbare feiten. De Procureur-generaal is het hoofd van het Openbaar Ministerie en is belast met de justitiële politiezorg. Hij is bevoegd aan de ambtenaren die met de politie zijn belast, zodanige instructies te geven tot voorkoming van -, en opsporing en nasporing van - strafbare feiten, als hij in het belang van een goede justitie nodig oordeelt. Daarnaast waakt de Procureur-generaal over de juiste uitoefening van de politietak (artikel 137).
11. Het Constitutionele Hof is samengesteld uit de President van het Hof van Justitie (als voorzitter) of zijn plaatsvervanger en 4 leden. Op voordracht van het Hof van Justitie wordt één lid en één plaatsvervangend lid benoemd. Bij staatsbesluit worden op voordracht van het parlement drie leden en drie plaatsvervangende leden benoemd. Zij worden benoemd voor een periode van vijf jaren. Zij kunnen worden herbenoemd (artikel 139).
12. De Grondwet kan worden veranderd bij wet, de wijziging moet echter worden goedgekeurd door een meerderheid van tenminste twee derde van het aantal parlementensleden (artikel 154).
13. De fundamentele mensenrechten zijn opgenomen in hoofdstuk I van de Surinaamse Grondwet. In de preambule van de Grondwet wordt de waarde van deze grondrechten nog eens benadrukt door de volgende omschrijving.

“WIJ HET VOLK VAN SURINAME, IN HET PARLEMENT BIJEEN DOOR MIDDEL VAN ONZE VERTEGENWOORDIGERS,

- uitgaande van de gelijkheid voor de wet van alle burgers zonder onderscheid naar ras, geslacht, godsdienst, levensovertuiging of politieke gezindheid,
- overtuigd van de plicht de fundamentele rechten en vrijheden van de mens te eerbiedigen en te waarborgen,
- bezield door de idealen van vrijheid, verdraagzaamheid, democratie en vooruitgang van onze natie,
- vastbesloten in vrede en vriendschap met elkaar en met alle volkeren in de wereld samen te leven en te werken, op de grondslag van vrijheid, gelijkheid, broederschap en menselijke solidariteit.

VERKLAREN PLECHTIG AAN ONSZELVE TE GEVEN DE NAVOLGENDE GRONDWET”

15. Artikel 1 stelt dat allen die zich in Suriname bevinden voor de wet als persoon erkend worden. Zij hebben gelijke aanspraak op bescherming van persoon en goederen. Niemand mag wegens zijn ras, geslacht, godsdienst, levensovertuiging of politieke gezindheid worden bevoordeeld of benadeeld.

16. Hoofdstuk I bevat verder het recht van petitie (het recht om een schriftelijk verzoek in te dienen bij het bevoegde gezag, artikel 4); vrijheid van godsdienst en levensovertuiging (artikel 5); vrijheid van onderwijs (artikel 6); het recht vrijelijk zijn mening te uiten en inlichtingen te ontvangen en door te geven, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet (artikel 7); het recht van betoging, vereniging en vergadering (artikel 8); het recht om vakverenigingen op te richten en het recht om te staken (artikel 8); het recht op een eerlijke en openbare behandeling binnen een redelijke termijn en door een onafhankelijke rechter (*onafhankelijk van het bestuur, toevoeging HBvA*) (artikel 9); het recht op een behandeling van de zaak bij een rechter in een rechtszaak (artikel 10); het recht op rechtsbijstand (artikel 11); het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid. Niemand mag zijn vrijheid worden ontnomen dan op de wijze door de wet bepaald (artikel 12); de mogelijkheid van ‘*habeas corpus*’ (als iemand zijn vrijheid is ontnomen heeft hij het recht de rechter om zijn invrijheidstelling te vragen) en het recht op schadeloosstelling als iemand zijn vrijheid onrechtmatig is ontnomen (artikel 12); het verbod van de burgerlijke dood of de verbeurdverklaring van alle goederen van de veroordeelde, kan niet al straf of als gevolg van straf worden bedreigd (artikel 13); het recht op eerbiediging van zijn privé-leven en zijn gezinsleven, het niet mogen binnentreden van een woning zonder toestemming van de bewoner, het recht op een

onschendbaar brief- telefoon- en telegraafgeheim (schending kan alleen bij in de wet voorziene gevallen (artikel 14) en het recht op eigendom. Onteigening kan alleen geschieden in het algemeen belang volgens wettelijke regels en tegen vooraf verzekerde schadeloosstelling (artikel 15); alle Surinamers zijn op gelijke voet in openbare dienst benoembaar (artikel 3). Het kiesrecht voor Surinamers van 21 jaar en ouder is geregeld in hoofdstuk III van de Grondwet, dat de volksvertegenwoordiging regelt (artikel 53, eerste lid). De Grondwet stelt vast dat Surinamers niet kunnen worden uitgeleverd, zonder dat daarvoor een verdragsrechtelijke basis bestaat. Surinamers kunnen altijd naar hun land terugkeren. De toelating en uitzetting van vreemdelingen wordt bij wet geregeld, evenals de uitlevering van vreemdelingen (artikel 2).

17. Voorwerp van zorg van de regering is, dat een ieder opvoeding en onderwijs kan ontvangen, gericht op de volledige ontplooiing van de persoonlijkheid en dat een ieder kan deelnemen aan het culturele leven en kan genieten van de vruchten van wetenschappelijke vooruitgang. De hierboven genoemde rechten beperken de ouders niet om hun kinderen op te voeden en te doen onderwijzen in overeenstemming met hun godsdienstige of levensbeschouwelijke overtuiging (artikel 16).
18. De zorg van de overheid is gericht op de bestaanszekerheid van de bevolking, op voldoende werkgelegenheid onder garanties van vrijheid en gerechtigheid, op het deel hebben van een ieder aan economische vooruitgang en op het treffen van sociale voorzieningen voor hen die, ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van hun wil, niet in hun bestaan kunnen voorzien (artikel 17).
19. In hoofdstuk I zijn de grenzen vastgelegd van de overheidsbevoegdheid om de grondrechten te beperken. Van de bevoegdheid tot het beperken van een grondrecht mag uitsluitend gebruik worden gemaakt, als die beperkingen in een democratische samenleving noodzakelijk zijn en zij de kern van het grondrecht niet aantasten (artikel 18). De rechten en vrijheden toegekend in Grondwet mogen niet worden ontkracht of verder worden beperkt dan in de Grondwet is voorzien (artikel 19).
20. De Grondwet geeft aan tot hoever bepaalde grondrechten mogen worden beperkt, de gevolgen daarvan en de autoriteiten die tot die beperkingen bevoegd zijn. In geval van oorlog of oorlogsgevaar of ingeval van bedreiging of verstoring van de inwendige orde en rust die kan leiden tot wezenlijke aantasting van belangen van de staat kan elk gedeelte van Suriname in

staat van oorlog of in staat van beleg worden verklaard. Dit gebeurt bij staatsbesluit ter handhaving van de uit- of inwendige veiligheid. Dit staatsbesluit wordt in het Staatsblad geplaatst (artikel 125). De wet regelt de gevolgen van een dergelijke beslissing, die gevolgen heeft voor de uitoefening van het recht op bewegingsvrijheid, de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van vereniging en vergadering, het recht op vrijheid in de persoonlijke levenssfeer, het recht op een onschendbaar brief-telefoon- en telegraafgeheim en het oplossen van juridische conflicten door de Rechterlijke Macht. Voor het in staat van beleg verklaarde gebied kunnen in geval van oorlog, op de wijze bij wet bepaald, het militaire strafrecht en de militaire strafrechtspleging geheel of ten dele op een ieder van toepassing worden verklaard (artikel 125).

21. Een staat van oorlog of beleg kan worden opgelegd bij staatsbesluit, over de voortzetting daarvan moet terstond worden beslist door het parlement. Een beslissing omtrent het voortduren van een dergelijke staat voor een termijn langer dan een maand, kan slechts worden aangenomen met tenminste twee derde van het aantal uitgebrachte stemmen (artikel 125).

B. De onderbreking van de constitutionele orde, die begon op 25 februari 1980

22. Na de onafhankelijkheidsverklaring en onder de Grondwet van 1975 werden de eerste verkiezingen gehouden op 31 oktober 1977.
23. De eerste verkiezingen werden gewonnen door een partijcombinatie van de NPK (de Nationale Partij Kombinatie). Deze combinatie voor de verkiezingen werd gevormd door de NPS (de Nationale Partij Suriname) en door de PSV (Progressieve Surinaamse Volkspartij Suriname) die voornamelijk een Creoolse aanhang had; door de KTPI (*Kaum Tani Persatuan Indonesia*) die de Javaanse bevolking organiseerde en door de HPP (de Hindoeestaanse Progressieve Partij). De grootste partij was de NPS.
24. Alleen de oppositiepartij de VDP (de Verenigde Democratische Partijen) waren vertegenwoordigd in het parlement. Deze combinatie bestond uit de VHP (de Vooruitstrevende Hervomings Partij) die de Hindoeestaanse bevolking organiseerde; de grootste partij in deze combinatie de *Pendawalima* (een Javaanse partij) en de SPS (Socialistische Partij Suriname).
25. De kleine linkse partijen zoals de PALU (de Progressive Arbeiders en Landbouwers Unie) en de Volkspartij waren niet vertegenwoordigd in het parlement.
26. De NPK, die werd aangevoerd door de leider van de NPS en Minister-president Henck Arron, had 22 zetels in het parlement. De VDP, die aangevoerd werd door de leider van de VHP, de heer Lachmon, kreeg 17 zetels in het parlement. Op grond van de uitslag van de verkiezingen stelde Minister-president Arron de nieuwe regering samen.
27. De wijze waarop het kabinet Arron het land bestuurde, leidde tot toenemende onrust onder grote delen van de Surinaamse bevolking. De belangrijkste oorzaken van die ontevredenheid over de regering waren:
  - a). een verslechterende economie die leidde tot toenemende werkloosheid;
  - b). het bestuur, de uitvoering en de aard van het uitgebreide ontwikkelingsprogramma dat met Nederland was overeengekomen en getekend;
  - c). de achterstandsituatie waarin het binnenland verkeerde. Als daar ontwikkelingsprojecten werden opgezet werd geen rekening gehouden met de wensen en de belangen van de bewoners;

- d). de grootschalige migratie van Surinamers naar Nederland;
- e). de benoeming van een opvolger voor een vacante parlementszetel, zonder dat de normale toelatingsprocedure werd gevolgd;
- f). de afhandeling van de benoemingen en rangindeling in het leger, inclusief de rol van de vakbond (BoMika, Bond Van Militair Kader).⁴

28. Gezien de heersende omstandigheden, de toenemende druk van de oppositie en de tussenkomst van de President van Suriname, besloot de regering de verkiezingen te vervroegen met anderhalf jaar. De datum van de nieuwe verkiezingen werd vastgesteld op 27 maart 1980.

29. Binnen de context van de bovenomschreven situatie pleegden de onderofficieren in het leger een staatsgreep op 25 februari 1980 en zette de regering Arron af. De militairen creëerden de NMR (de Nationale Militaire Raad), die gevormd werd door 8 onderofficieren (Bouterse, Sital, - de President van de NMR - Neede, Mynals, Horb, Abrahams, van Reyand Joeman). De NMR eigende zich de regering van het land toe. De militaire coup die relatief zonder veel bloedvergieten verliep, werd door de overgrote meerderheid van de bevolking niet bestreden. Dit was mogelijk te wijten aan de vele klachten, die er waren over de wijze van besturen van de vorige regering, de opstelling van de militairen en hun eerste verklaringen die leefden binnen de NMR. De NMR verzekerde de bevolking dat er onmiddellijk een burgerlijke regering zou worden gevormd en dat de grondrechten zouden worden gerespecteerd. Ook zouden de bestaande regeringsorganen blijven functioneren, zoals de President en het parlement.

---

4. Het leger bestond uit 18 officieren, 100 onderofficieren, 500 rekruten en 150 burgers.

C. De bestuurlijke ontwikkeling sinds de staatsgreep van 25 februari 1980

30. Om de ontwikkelingen in Suriname na de staatsgreep tot nu toe beter te begrijpen, is het nuttig om drie perioden te onderscheiden (*met 'tot nu toe' wordt bedoeld de periode tot aan het onderzoek van de Commissie, toevoeging HBvA*). De eerste periode duurde tot de val van President J.H. Ferrier op 13 augustus 1980 (van 25 februari 1980 tot 13 augustus 1980); de tweede periode beschrijft de regering van President dr. Chin A Sen, die ongeveer anderhalf jaar duurde en de derde periode beschrijft het aftreden van dr. Chin A Sen tot nu toe.

a). Eerste periode van 25 februari tot 13 augustus 1980

31. In Bulletin No. 1 van 25 februari 1980, verklaarde het Militair Gezag dat het de leiding van het land overnam, inclusief de militaire en politietaken. Tevens werden alle inwoners opgeroepen om mee te doen in het proces van sociale, economische en morele heroriëntatie, ongeacht ras, beroep en politieke of religieuze overtuiging. Het Militaire Gezag stelde, dat het de regeringstaken niet zou hebben overgenomen als gezond verstand het had gewonnen van rancune, haatgevoelens en arrogantie en dialoog van confrontatie. Ten slotte verzocht de Nationale Militaire Raad alle inwoners zich te houden aan de militaire bevelen en verklaarde dat het zich gebonden achtte aan de basisdemocratische principes in Suriname, zoals in de wet neergelegd. Deze beginselen zouden volledig worden gerespecteerd.

32. Diezelfde dag gaf de Nationale Militaire Raad ook Bulletin No. 2 uit, waarin het succes van de militaire ingreep werd beschreven, met de toevoeging, dat de ingreep helaas niet zonder bloedvergieten was verlopen. Ook zou de Militaire Raad het welzijn van alle burgers bevorderen en respecteren. Een ieders persoonlijke veiligheid was gegarandeerd, verdere slachtoffers zouden niet behoeven te vallen en de verplichtingen voortvloeiend uit internationale verdragen waarbij Suriname partij was, zouden alle worden nageleefd. Door zo te handelen voldeed de Militaire Raad aan de principes en doelstellingen van de Verenigde Naties. Er werd verwezen naar de fundamentele mensenrechten, zoals neergelegd in onder andere het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Tevens werd verwezen naar andere verdragen, waarin de grondrechten waren vastgelegd. Al deze rechten werden door de Nationale Militaire Raad erkend.

33. Op 26 februari werd een delegatie van de Nationale Militaire Raad ontvangen door de President van Suriname, dr. Johan H. Ferrier. Aan het eind van de bijeenkomst werd een officieel communiqué uitgegeven, waarin stond dat een delegatie van de Raad de President had geïnformeerd dat de Nationale Militaire Raad zich zoveel mogelijk zou houden aan de Grondwet. Het handelen van de Raad was erop gericht om de hoogste graad van welzijn voor de Surinaamse bevolking te bereiken. Alle handelingen van de Raad waren mede gericht op het welzijn van het Surinaamse volk.

De verklaring stelde tevens als volgt.

1. Er zou zo snel mogelijk een regering worden gevormd volgens de regels neergelegd in de Grondwet.
2. Maatregelen zouden worden genomen om te verzekeren, dat het beleid van de regering zo effectief mogelijk zou zijn. In noodzakelijke gevallen zou het regeringsbeleid worden vastgesteld in overleg met de Nationale Militaire Raad.
3. Het leger en de politie zouden direct worden aangestuurd door de Nationale Militaire Raad.
4. De Grondwet zou worden bestudeerd om vast te stellen of wijzigingen noodzakelijk waren. Indien dat het geval zou zijn, zouden die voorstellen worden voorgelegd aan het Surinaamse volk.
5. De algemene verkiezingen die zouden worden gehouden op 27 maart werden opgeschort, totdat een nieuwe datum zou zijn bepaald.

34. Op 31 maart delegeerde de Nationale Militaire Raad het bestuur van de staat aan een regering die werd geformeerd door twee militairen onder leiding van dr. Hendrik Rudolf Chin A Sen.

35. Op 1 mei 1980 presenteerde de regering haar programma, waarin het voornemen tot een aanzienlijke bestuursverandering werd bekendgemaakt. Die verandering in de wijze van regeren moest ertoe leiden, dat corruptie zou worden uitgebannen, het overheidsapparaat zou worden gereorganiseerd en een inkomensherverdelingspolitiek zou worden ingevoerd. Tevens moest de economische onafhankelijkheid worden versterkt en moest het onderwijssysteem gereorganiseerd, verbeterd en vernieuwd worden. Om deze doelstellingen te kunnen realiseren werd ook een noodprogramma gepresenteerd, bestaande uit 20 punten. Ondermeer hielden die punten in: een eind maken aan het te laat uitbetalen van bijstand en pensioenen; het ontwikkelen van een systeem waardoor bij ziekte salariscompensatie mogelijk is; het versterken van de rol van de vrouw binnen de maatschappij; het bouwen van 100 huizen voor personen uit de lagere inkomensklasse; de verbetering van het waterleidingsysteem in Paramaribo; de ontwikkeling van de

landbouw; het initiëren van het Kabalebo project en het betrekken van het leger bij de nationale ontwikkelingen.

36. Het parlement kwam twee keer bijeen. De eerste keer was op 1 april 1980, toen het een wet goedkeurde, die degenen die misdaden hadden begaan tussen 25 februari en 31 maart vrijstelden van juridische aansprakelijkheid. 31 maart telde ook mee, daar dat de datum was waarop de nieuwe burgerregering aantrad. De tweede keer vergaderde het parlement op 20 maart 1980. Bij die gelegenheid, delegeerde het parlement op grond van de wet van 20 maart 1980, (Machtigingswet, Staatsblad 1980, No. 28) haar wetgevende bevoegdheden aan de regering, die vanaf die datum wetten kon maken per decreet. Die delegatie hield ook in de bevoegdheid om bestaande wetten tijdelijk op te schorten of bestaande wetten te wijzigen. De fundamentele mensenrechten en de garanties daarvoor, zoals neergelegd in hoofdstuk I van de Grondwet, waren uitgezonderd van deze bevoegdheden.

37. In deze eerste periode ontstonden verschillende conflicten die te maken hadden met de constitutionele ontwikkelingen in Suriname. De President van de Republiek, dr. Johan H. Ferrier, die de bijeenkomst van het parlement had geëist, stelde dat als het parlement niet bijeengeroepen werd, hij zou aftreden. In dezelfde tijd gaf de Raad van Advies te kennen ontevreden te zijn over sommige bepalingen in Decreet B-9 van 8 september 1980 (Staatsblad 1980, No. 72). Die bepalingen stelden een Bijzonder Gerechtshof in, dat kon oordelen over gedragingen en handelingen van een politicus, die weliswaar geen strafbaar feit opleverden, maar desondanks "totaal verwerpelijk" waren op basis van algemeen aanvaardbare morele en ethische normen.

Het Decreet werkte terug tot 1 januari 1970. Een andere bron van conflicten – in die tijd – werd gevormd door de onduidelijkheid in de hiërarchische verhoudingen tussen de regering, de Nationale Militaire Raad en het parlement.

38. De heer Desiré D. Bouterse bekleedde sinds juli 1980 de post van legeraanvoerder. In de bovenomschreven situatie onthulde hij het bestaan van een samenzwering, die bestond uit 3 leden van de Nationale Militaire Raad (Sital, Mijnsals, Joeman) en een onbekend aantal burgers. Deze personen wilden een militaire staatsgreep uitvoeren. Daarop vaardigde het Militair Gezag op 13 augustus 1980 Algemeen Decreet A (Staatsblad 1980, No. 59) uit. Daarin werden de volgende maatregelen genomen.⁵

---

5. H.F. Munneke, De Surinaamse constitutionele orde sinds 1975, *Ars Aequi Libri*, 1990, Nijmegen, p. 68 en verder. Uit het staatsrecht-overzicht anno 1985, artikel V.9 blijkt het volgende. Decreten waren

1. De regering zou worden gevoerd door het Militaire Gezag.
2. Het Militaire Gezag zou een nieuwe President, benoemen onder aanvaarding van het ontslag van Ferrier en de Raad van Ministers.
3. De regering zou worden gevoerd door het Militaire Gezag tezamen met de President en de Raad van Ministers zodra dezen benoemd waren.
4. De staat van beleg werd afgekondigd voor het gehele grondgebied.
5. De Grondwet werd geheel in haar werking geschorst. Het was mogelijk om bij decreet de schorsing van de gehele Grondwet of delen daarvan te beëindigen.

Op dezelfde datum werd ook Algemeen Decreet A-1 (Staatsblad 1980, No. 60) uitgevaardigd, waardoor de bevoegdheden van het parlement en de Raad van Advies werden geschorst tot nadere aankondiging.

b). Tweede periode van 14 augustus 1980 tot aan het aftreden van dr. Chin A Sen

39. Op 14 augustus 1980 werd Algemeen Decreet B aanvaard, inhoudende dat dr. Hendrick Rudolf Chin A Sen tot President werd benoemd. Die functie aanvaardde hij op 15 augustus 1980.⁶ Dr. Chin A Sen stelde een nieuw kabinet samen en voerde zijn functie ongeveer anderhalf jaar uit.
40. Gedurende zijn regeerperiode ontstonden ernstige conflicten binnen het staatsbestel, die te maken hadden met de koers van de politieke ontwikkelingen en de methoden die werden toegepast. Er ontstonden verschillende machtscentra waarvan niet duidelijk was welke bevoegdheden deze precies hadden. In februari 1982 leidden die conflicten uiteindelijk tot het aftreden van dr. Chin A Sen, op verzoek van het Militair Gezag.
41. President Chin A Sen had duidelijk gemaakt dat het noodzakelijk was een democratische Grondwet in te voeren met een president aan het hoofd van de Republiek en een tweekamer parlement,

---

verdeeld in drie categorieën. Decreten A hadden van doen met de noodtoestand en de regeling daarvan. Decreten B regelden de gevolgen van de noodtoestand van tijdelijke aard. Decreten C stonden niet direct in verband met de noodtoestand en bevatten regelingen van meer permanente aard, *toevoeging HBvA*.

6. Het Decreet van 22 augustus 1980, stelde ook dat de rechtspraak zoals die bestond voor de *coup d'etat* zou blijven functioneren. Dit gold niet voor het politieke systeem en het bestuurssysteem.

gebaseerd op de soevereiniteit van het volk. De President weigerde een paragraaf te accepteren in het regeringsprogramma 1982-1984. Die paragraaf stelde dat binnen afzienbare tijd geen algemene verkiezingen zouden worden gehouden.

42. Als gevolg van de ontstane meningsverschillen verzocht het Militair Gezag om de regeringsbevoegdheden onvoorwaardelijk aan dat Militair Gezag over te dragen, ingaande 4 februari 1982. Die overdracht werd bekrachtigd bij Algemeen Decreet A-3 (Staatsblad 1982, No. 9).
43. Op 4 februari 1982 werd bij Algemeen Decreet A-4, de samenstelling van het Militair Gezag vastgesteld. De Bevelhebber van het Nationaal Leger was D.D. Bouterse, als Garnizoenscommandant fungeerde R.D. Horb en H.A. Fernandes was de Bataljonscommandant.
44. Het Militair Gezag zou vervolgens binnen afzienbare tijd een nieuwe President en Raad van Ministers benoemen, waarbij tevens hun bevoegdheden zouden worden vastgesteld. Een nieuwe organisatie werd in het leven geroepen, het Beleidscentrum. Dit Beleidscentrum werd het belangrijkste overheidsorgaan in Suriname. De samenstelling van dit orgaan werd vastgesteld door het Militair Gezag.

c. Derde periode vanaf het aftreden van Chin A Sen in februari 1982 tot heden

45. Rechter L.F. Ramdat werd aangewezen als de nieuwe President van Suriname.
46. Op 11 maart 1982, was er sprake van een poging tot een coup onder leiding van Luitenant Rambocus. Deze officier stelde Sergeant-majoor Hawker in vrijheid. Hawker was betrokken bij een coup-poging op 15 maart 1981 en zat een gevangenisstraf uit van 4 jaar. Beiden eisten dat er vrije en geheime verkiezingen zouden worden gehouden en dat een regering van nationale eenheid zou worden gevormd. De coup mislukte en Sergeant Hawker, die gewond werd afgevoerd op een stretcher, legde daarna een verklaring af voor de televisie en werd vervolgens standrechtelijk geëxecuteerd.
47. Op 11 maart 1982 verklaarde het Militair Gezag de staat van oorlog van toepassing bij Algemeen Decreet A-7 gedateerd 11 maart 1982 (Staatsblad 1982, No. 50). Kort daarna, werd op 31 maart een regering gevormd onder leiding van de heer Nijhorst.
48. In diezelfde periode ontstond in Suriname een brede sociale beweging, in gang gezet door kerken, leiders van vakverenigingen, juristen, artsen, journalisten en studenten. Zij eisten de terugkeer

naar de democratie, het houden van verkiezingen en het voldoen aan belangrijke eisen van de vakbeweging.

49. De tragische gebeurtenissen van 8 december 1982, vonden plaats in een atmosfeer van repressie van deze sociale beweging.⁷ Op die dag verklaarde Legerleider Bouterse op de televisie dat zich een coup poging had voorgedaan en dat het leger verschillende arrestaties had verricht. Hij stelde dat de volgende maatregelen waren genomen: 1). het opleggen van een uitgaansverbod; 2). het sluiten van de grenzen en het luchtruim; 3). de beperking van het recht van vergadering; 4). een verbod op de verschijning van een aantal dagbladen en een verbod van uitzending van verschillende radiostations; 5). het sluiten van de universiteit.
50. De premier en het kabinet traden af als gevolg van de gebeurtenissen op 8 en 9 december 1982.
51. Het duurde tot 28 februari 1983 vóórdat een nieuwe regering was gevormd. Als Minister-president fungeerde de heer L.A. Alibux, tevens vervulde hij de post van minister van Buitenlandse Zaken. Op 1 mei 1983 presenteerde de nieuwe regering haar programma voor de periode 1983-1986. Het programma kritiseerde het vorige democratische parlementaire systeem en omschreef het als decadent en corrupt. Het programma stelde, dat het volk zal worden opgeleid tot een nieuwe democratische orde, die de participatie van de bevolking mogelijk maakt in de besluitvorming van de staat. Ook zal de bevolking effectief controle uitoefenen op de regering. Er zal een commissie in het leven worden geroepen, die projecten zal presenteren aan een Nationaal Democratisch Congres en aan de Raad van State. Het programma voorzag niet in een regeling die het mogelijk zou maken om invloed uit te oefenen in de voorbereidende commissies, ook werd niet duidelijk op welke manier de projecten zouden worden goedgekeurd. Ook gaf het programma geen ondubbelzinnige garanties dat de te creëren organen gebaseerd zouden zijn op algemeen kiesrecht en vrije en geheime verkiezingen. Er werd ook niet gerefereerd aan de invloed die alle burgers, zonder enige discriminatie, zouden moeten kunnen uitoefenen in het bestuur van de staat.

---

7. Zie hoofdstuk II.

D. De organisatie van de staat in het huidige politieke systeem

52. Met het afschaffen van de Grondwet van 1975, miste het staatsbestel van Suriname elke grondwettelijke basis. Het huidige staatsbestel werd ingevoerd per decreet. Van specifieke betekenis zijn het Algemeen Decreet A-9 van 25 maart 1982 (Staatsblad 1982, No. 61), waarin de regeringsbevoegdheden werden en hun onderlinge afbakening werden vastgelegd; Decreet C-64 van 25 maart 1982 (Staatsblad 1982, No. 64), waarin de bevoegdheden en functies van het Beleidscentrum werden opgenomen; Decreet C-65 van 25 maart 1982 (Staatsblad 1982, No. 65), waarin de bevoegdheden werden geregeld van de Raad van Ministers en Algemeen Decreet A-4 van 4 februari 1982, (Staatsblad 1982, No. 21) en A-4A van 30 maart 1982 (Staatsblad 1982, No. 75) met betrekking tot het Militair Gezag. Algemeen Decreet A-9 stelde drie overheidsorganen vast: 1). de President, 2). Het Beleidscentrum en 3). De Raad van Ministers.
53. De President zou in hoofdzaak ceremoniële taken uitvoeren en zou worden benoemd door het Militair Gezag.
54. De regering zou worden uitgeoefend door het Beleidscentrum en door de Raad van Ministers (artikel 4 van Decreet A-9).

Het Beleidscentrum was het belangrijkste overheidsorgaan ingesteld bij Algemeen Decreet A-9 (artikel 4). De samenstelling van het Beleidscentrum werd vastgesteld door het Militair Gezag en bestaat in ieder geval uit de Bevelhebber van het Nationale Leger, de plaatsvervangend Legerleider en de Minister-president.

55. De bevoegdheden en het functioneren van het Beleidscentrum werden vastgelegd in artikel 2 van Decreet C-64. Daarin stond dat: 1). de hoogste bestuursmacht berustte bij het Beleidscentrum; 2). De wetten die algemene verplichtingen inhouden moesten worden goedgekeurd door het Beleidscentrum en moesten worden getekend door de President en het Militair Gezag; 3). het Beleidscentrum zou de aanbevelingen doen voor de benoeming van de ministers, onderministers, leden van de Rechterlijke Macht en andere voordrachten voor het vervullen van functies in hoge staatsorganen, waarna de President hen kon benoemen; 4). de benoeming in officiële functies in organen waarin de staat een belang heeft, moesten vooraf worden goedgekeurd door het Beleidscentrum; 5). de leden van het Beleidscentrum die geen lid zijn van de Raad van Ministers hadden het recht de vergaderingen van de raad bij te wonen, maar zonder stemrecht. Volgens ditzelfde Decreet C-64 was het de verantwoordelijkheid van het Beleidscentrum om de politieke richting te bepalen van het revolutionaire proces en om een algemeen politiek beleid vast te stellen voor de regering. De President moest erop

toezien dat het kabinet het beleid volgde, zoals dat was vastgesteld door het Beleidscentrum (artikel 4). De resoluties van het Beleidscentrum kwamen tot stand met een gewone meerderheid van stemmen, er kon alleen worden gestemd als meer dan de helft van de leden aanwezig was.

56. Het Beleidscentrum werd op dat tijdstip geleid door Luitenant-kolonel D.D. Bouterse, verder hadden zitting dr. L.E. Alibux, Minister-president tevens Minister van Buitenlandse Zaken en Algemene Zaken, W. Caldeira, Minister van Financiën en Planning en mr. R.W. Cruden, een jurist en de President van die de Progressieve Werknemers Organisatie, die optrad als secretaris.
57. Het tweede regeringsorgaan, de Raad van Ministers, vergaderde zoals werd vastgelegd in Decreet A-9 en werd voorgezeten door de Minister-president, die ook verantwoordelijk was voor de eenheid en coördinatie van het regeringsbeleid. De ministers en onderministers waren individueel en gezamenlijk verantwoordelijk aan het Beleidscentrum.⁸ De ministers en onderministers werden benoemd en ontslagen door de Minister-president als het Beleidscentrum aldus besloot. Ook was het noodzakelijk voor benoeming en ontslag, dat het Militair Gezag zijn toestemming gaf door de benoeming of het ontslag te tekenen. In overeenstemming met artikel 2 van Decreet C-65, moest de Raad van Ministers het beleid uitvoeren dat was vastgesteld door het Beleidscentrum. Bovendien coördineerde dit instituut de implementatie van het overheidsbeleid en de uitvoering daarvan en overlegde of en wanneer zijn mening was vereist, vooral wat betref de ontwerpen van wet, voorgestelde benoemingen en schorsing en ontslag in functies zoals vastgesteld door het Beleidscentrum.
58. Het Beleidscentrum speelde ook een centrale rol in de wetgevende taken. Volgens Decreet C-64, vereisten algemene wettelijke regels die een verplichtend karakter hebben, vooraf toestemming van het Beleidscentrum. Die wettelijke regels moesten worden getekend door de President, het Militair Gezag en door de bevoegde minister. In overeenstemming met Algemeen Decreet A-10 van 25 maart 1982, (Staatsblad 1982, No. 62) worden wetten aangeduid als decreten. Daar er geen Grondwet meer functioneerde, moet worden geconstateerd dat de wetgevende macht tevens de grondwettelijke macht inhield.

---

8. Het Beleidscentrum nam de plaats in van *zowel* de volksvertegenwoordiging *als* van de regering. Er bestaat dus geen scheiding van machten meer binnen het staatsbestuur, hetgeen staatsrechtelijk zo van belang is om machtsmisbruik te voorkomen (*toevoeging HBvA*).

59. Voor wat betreft de rechtsprekende functies, werd een aantal wijzigingen doorgevoerd in verband met de rechterlijke onafhankelijkheid van de gewone rechters, hun bevoegdheid en de rol van het Hof van Justitie.
60. Rechters werden niet langer benoemd voor het leven. Die garantie is opgeheven. Hun benoeming viel óók onder de bevoegdheden van het Beleidscentrum. De bevoegdheden van de militaire rechtspleging werden steeds verder uitgebreid. Misdrijven gepleegd door burgers in vereniging met militairen vielen onder de jurisdictie van militaire recht. Onder oorlogsomstandigheden of buitengewone omstandigheden zullen burgers die het burgerlijk of militair gezag omver willen werpen voor de Krijgsraad moeten verschijnen. Onder die omstandigheden kunnen legerkaders zelfs de doodstraf opleggen op grond van het enkele horen van de verdachte. Tegen de beslissing om de doodstraf op te leggen is geen beroep mogelijk.
61. In andere zaken die voor de Krijgsraad werden behandeld was wel beroep mogelijk op het Hoog Militair Gerechtshof, dat bestond uit een President, een Vice-president en maximaal 5 leden, die bij voorkeur militair moesten zijn. De President en de Vice-president moesten jurist zijn. De leden van het Hoog Militair Gerechtshof werden voorgedragen door het Militair Gezag en benoemd door de President.
62. Onder de vorige regering was het Hof van Justitie de hoogste rechterlijke instantie in Suriname. Sinds het instellen van het Hoog Militair Gerechtshof, was dit feitelijk de hoogste rechterlijke instantie geworden voor belangrijke zaken waarbij, het naleven van de mensenrechten moest worden beoordeeld. De Commissie kon vaststellen dat de rechters van het Hof van Justitie beperkt waren in hun bevoegdheden en dat zij niet langer zaken konden behandelen over beperkingen van fundamentele rechten en vrijheden.
63. Samenvattend kan worden gesteld dat de politieke macht in Suriname bij het Militair Gezag lag. Het Militair Gezag had zichzelf uitgebreide uitvoerende en wetgevende bevoegdheden toebedeeld, die werden uitgevoerd via het Beleidscentrum. Ook oefende het Militair Gezag invloed uit op de Rechtsprekende Macht. Daardoor ontstond een situatie waarbij er géén hogere instantie bestond, die de legaliteit en legitimiteit van de beslissingen van het Militaire Gezag beoordeelde. Omdat de Grondwet niet meer functioneerde, verving ieder nieuw decreet het voorgaande, dit leidde ertoe dat de wet de wil van het Militair Gezag weergaf (*en niet de wil van het volk, vertegenwoordigd in het parlement, zoals dat hoort in een parlementaire democratie, toevoeging HBvA*)

64. Als gevolg van een tragisch vliegtuigongeval, waarbij de Bataljonscommandant van het Leger, H.A. Fernandes omkwam, werd de samenstelling van het Militair Gezag aangepast. Bij Algemeen Decreet A4-4 van 30 maart 1982 (Staatsblad 1982, No. 75) werd de samenstelling van het Militair Gezag beperkt tot Legerleider D.D. Bouterse en Garnizoenscommandant Horb. De samenstelling moest opnieuw gewijzigd worden, toen Commandant Horb - volgens de autoriteiten - zelfmoord pleegde, nadat hij was aangeklaagd wegens ernstige beschuldigingen in verband met de ondermijning van de staatsveiligheid, Na zijn arrestatie werd hij opgesloten in de gevangenis van Fort Zeelandia.

a). Fundamentele rechten en vrijheden onder het huidige politieke systeem

65. Het Algemeen Decreet A-11 van 25 maart 1982 (Staatsblad 1982, No. 63) stelde vast welke rechten en plichten de burgers in Suriname, hadden, nadat de Grondwet van 1975 was afgeschaft.

66. Decreet A-11 (de artikelen 1-11) erkende de volgende burgerlijke rechten en plichten:

- het recht op politieke, sociale, economische en culturele zelfbeschikking. Deze rechten houden mede in het recht op natuurlijke rijkdommen en hulpbronnen. Als daarbij internationale samenwerking is vereist, dan zal die medewerking gebaseerd zijn op de beginselen van wederzijds voordeel, solidariteit en internationaal recht;
- het recht dat een ieder gelijk is voor de wet. Niemand mag worden gediscrimineerd op grond van geboorte; sekse; ras; taal; afkomst; opleiding; economische positie; sociale omstandigheden; of enige andere status. De overheid heeft de plicht om de condities te bevorderen die kunnen leiden tot een reële gelijkheid van alle burgers;
- het recht op fysieke, morele en psychische integriteit. Niemand zal worden onderworpen aan martelingen of aan een degraderende of inhumane behandeling of een soortgelijke straf;
- het recht op de vrijheid van arbeid en het verbod op dwangarbeid of verplichte arbeid;
- het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid. Vrijheidsontneming is verboden, tenzij de wet het toestaat en de procedures worden gevolgd zoals die daarvoor in de wet zijn voorgescreven. Iedereen die van zijn vrijheid is beroofd, heeft het recht op een behandeling overeenkomstig de menselijke waardigheid;
- het recht op eerbiediging van zijn privé-leven (privacy), zijn gezin, zijn woning en zijn eer en goede naam. In niemands woning mag tegen zijn wil worden binnengetreten, dan op last van een macht die tot het geven daarvan bij wet bevoegd is verklaard en met in achtname van de bij wet voorgeschreven normen;
- het recht op de onschendbaarheid van het briefgeheim, het telefoongeheim en telegraafgeheim;
- het recht op godsdienstvrijheid en het recht op een persoonlijke levensovertuiging;
- de vrijheid van meningsuiting;
- de persvrijheid;
- de vrijheid van vereniging en vreedzame vergadering;
- het recht van petitie (*het recht om een verzoek te doen aan de autoriteiten, toevoeging HBvA*).

67. De vastgelegde economische rechten en plichten luiden als volgt (artikelen 11-13):

- het verrichten van arbeid is een maatschappelijke verantwoordelijkheid van de Surinaamse burger;
- het is de plicht van de Staat volledige en productieve werkgelegenheid voor alle Surinamers te bevorderen.

Alle werknemers zijn gerechtigd tot de volgende minimum arbeidsvoorwaarden:

- gelijke beloning voor gelijke arbeid zonder onderscheid, in het bijzonder zonder onderscheid naar geslacht;
- veilige en gezonde werkomstandigheden;
- vastgestelde maximum werktijden en voldoende rust en ontspanning;
- gelijke kansen bij sollicitatie en promotie met geen andere beperking dan die voortvloeien uit ervaringsjaren en capaciteiten. Discriminatie op grond van geslacht is verboden;
- werkende vrouwen hebben recht op zwangerschapsverlof gedurende een redelijke termijn vóór en na de bevalling met behoud van loon en andere voordelen voortvloeiende uit de dienstbetrekking;
- het recht op individueel eigendom en het recht op eigendom van de gemeenschap. Het eigendom moet een sociale functie hebben;
- onteigening is slechts mogelijk in het algemeen belang en volgens wettelijke regels.

68. De volgende sociale rechten en plichten werden vastgelegd (artikelen 14-15):

- de erkenning van bescherming van het gezin. Dit houdt ook in de volledige gelijkheid tussen mannen en vrouwen en de bescherming van het kind zonder enig onderscheid;
- ouders hebben ten aanzien van wettige en onwettige kinderen dezelfde verantwoordelijkheden;
- de Staat bevordert de organisatie van het Surinaamse volk in regionale en sectorale verbanden om op die manier daadwerkelijke democratie te bevorderen.

69. De culturele rechten en plichten waren vastgelegd in de artikelen 16 tot en met 20 en luiden als volgt:

- het recht op onderwijs. De staat bevordert onderwijs en de omstandigheden waaronder schoolonderwijs en andere vormen van onderwijs kunnen bijdragen aan de ontwikkeling tot een democratische en rechtvaardige samenleving;
- het is de plicht van de Staat om de voorwaarden te scheppen die nodig zijn om het recht van alle burgers op gelijke scholingskansen te effectueren; duurzaam en adequaat onderwijs te verzekeren en het analfabetisme op te heffen; kleuter-

onderwijs en verplicht lager- en buitengewoon onderwijs te verzekeren; evenals de toegang van een ieder mogelijk te maken tot alle niveaus van onderwijs en kunstzinnige schepping. Dit geschiedt in overeenstemming met een ieders capaciteit;

- het recht op de vrijheid van onderwijs, behoudens het toezicht van de Staat op alle onderwijsinstellingen van publieke aard ter naleving van het nationaal onderwijsbeleid en door de Staat vastgestelde normen betreffende het onderwijs. Het vaststellen van de tarieven van privé-onderwijsinstellingen is onderworpen aan goedkeuring van de Staat;
- de beoefening van wetenschap en technologie is vrij en zal worden bevorderd in het kader van de nationale ontwikkelingsdoelstellingen;
- de Staat zal de culturele erfenis van het Surinaamse volk bewaren, verdedigen en vergroten.

70. Ten slotte stelt artikel 21 onder meer als volgt:

- De uitoefening van de rechten impliceert de vervulling van plichten van de Surinaamse burger ten opzichte van de gemeenschap.

E. De opschorting van de constitutionele garanties

71. Als zich de staat van beleg of noodtoestand voordoet, of om redenen van nationaal belang, nationale veiligheid, openbare orde en goede zeden kunnen de in het Decreet genoemde grondrechten worden beperkt, op de wijze zoals de wet voorschrijft. De beperking dient te geschieden in overeenstemming met de ontstane situatie in het land. De beperkingen gelden in beginsel voor een bepaalde periode, maar die beperkingen zijn afhankelijk van de ontstane situatie.
72. Op 11 maart 1982 verklaarde het Militair Gezag Suriname in staat van oorlog. Dit gebeurde bij Algemeen Decreet A-7 (Staatsblad 1982, No. 50).
73. Op 11 maart 1982 werden bij Algemeen Decreet A-74 (Staatsblad 1982, No. 51) de 'militaire kaders' bevoegd verklaard om ondermeer de doodstraf op te leggen, als de staat van oorlog of de noodtoestand werd afgekondigd. De enige voorwaarde was dat de verdachte gehoord moest worden.

Op 23 maart 1982 werd bij Algemeen Decreet A-8 (Staatsblad 1982, No. 58) de noodtoestand heringevoerd in Suriname

F. Internationaal Recht en de mensenrechten in Suriname

74. Suriname werd toegelaten tot de Verenigde Naties op 4 november 1975 en werd lid van de Organisaties van Amerikaanse Staten op 8 juni 1977. Het Handvest van beide organisaties omvat de bevordering van de mensenrechten en de eerbied daarvoor, tevens wordt de nadruk gelegd op de garantie van de mensenrechten.
75. Suriname is partij bij het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR of BUPO-verdrag, *toevoeging HBvA*) en het Facultatief Protocol van dat verdrag. Suriname is tevens partij bij het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (IVESCR, *toevoeging HBvA*). Daarnaast is Suriname ook partij bij verschillende internationale verdragen inzake de mensenrechten.
76. De vigerende regeling en handhaving van de mensenrechten in Suriname is thans vastgelegd in Algemeen Decreet A-11. Het systeem schiet ernstig tekort, gezien de verplichtingen die uit de internationale mensenrechtenverdragen voortvloeien, waarbij Suriname partij is. Met name moet de nadruk worden gelegd op artikel 2, eerste en tweede lid van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, dat als volgt luidt:

"1. Iedere Staat die partij is bij dit Verdrag verbindt zich de in dit Verdrag erkende rechten te eerbiedigen en deze aan een ieder die binnen zijn grondgebied verblijft en aan zijn rechtsmacht is onderworpen te verzekeren, zonder onderscheid van welke aard ook, zoals ras, huidskleur, geslacht, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, welstand geboorte of enige andere omstandigheid.

2. Iedere Staat die partij is bij dit Verdrag verbindt zich, langs de door zijn staatsrecht voorgeschreven weg en in overeenstemming met de bepalingen van dit Verdrag erkende rechten tot gelding te brengen, voor zover daar niet reeds door bestaande wettelijke regelingen of anderszins in is voorzien."

77. De volgende rechten die zijn vastgelegd in het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en in de Amerikaanse Declaratie van de Rechten en Plichten van de Mens, worden niet erkend in het bovenvermelde Decreet.

- Het recht op een eerlijke en onpartijdige berechting (zie artikel 2, derde lid van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en XVIII van de Amerikaanse Declaratie van de Rechten en Plichten van de Mens).
- Een ieder heeft recht op vrijheid en veiligheid van zijn persoon en iedere burger is gelijk voor de rechter en de rechterlijke instanties. Het strafrecht heeft geen terugwerkende kracht en geen feit is strafbaar als daarvoor op het moment van de handeling geen strafbepaling bestaat (zie de artikelen 9 en 14 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en XXVI van de Amerikaanse Declaratie van de Rechten en Plichten van de Mens).
- Het verbod van vrijheidsbeneming als de verplichtingen uit een overeenkomst niet kunnen worden nagekomen (artikel 11 van het Internationaal Verdrag en XXV van de Amerikaanse Declaratie).
- Het recht op vrije, geheime en algemene verkiezingen en deelname aan het landsbestuur (zie de artikelen 25 van het Internationaal Verdrag en XX van de Universele Amerikaanse Declaratie van de Rechten van de Mens).

Alhoewel Decreet A-11 bepaalde rechten erkent, is die erkenning onvoldoende als de formuleringen in het Decreet vergeleken worden met de formuleringen in het Internationaal Verdrag en in de Amerikaanse Declaratie. Dit is het geval met de volgende artikelen:

- het recht van non-discriminatie (zie artikel 2 van het Algemeen Decreet, waarin geen melding wordt gemaakt van een verbod van discriminatie op politieke gronden (zie artikel 2 van het Internationaal Verdrag);
- een ieder die wettig op het grondgebied van een Staat verblijft heeft binnen dit grondgebied, het recht zich vrijelijk te verplaat-

sten en er zijn verblijfplaats vrijelijk te kiezen. Een ieder heeft het recht welk land ook, met inbegrip van het eigen land, te verlaten. Dit recht om Suriname te mogen verlaten, is niet opgenomen in artikel 5 van het Algemeen Decreet, dat ziet op persoonlijke vrijheid (artikel 12 Internationaal Verdrag en VIII van de Amerikaanse Declaratie);

- het recht om vakverenigingen op te richten en zich daarbij aan te sluiten is niet opgenomen in artikel 9 van het Algemeen Decreet, dat ziet op de vrijheid van vereniging (zie artikel 22 van het Internationaal Verdrag en XII van de Amerikaanse Declaratie).

78. De Surinaamse Grondwet van 1975 bevatte deze grondrechten, die ontbreken in het Algemeen Decreet A-11 en niet worden gehonoreerd door het Militair Gezag.

79. De voorwaarden die gesteld worden aan het uitroepen van de noodtoestand, zoals gesteld in artikel 21 van Decreet A-11, zijn in flagrante strijd met artikel 4 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Deze schendingen tasten de noodzakelijke voorwaarden aan, voorzien in het Verdrag om de noodtoestand af te mogen kondigen. Deze criteria hebben met name betrekking op de absolute onaantastbaarheid van bepaalde rechten en onder welke wettelijke voorwaarden die rechten al dan niet beperkt mogen worden.⁹

80. De noodtoestand kan slechts worden uitgeroepen volgens het Internationaal Verdrag als er een buitengewone situatie is ontstaan die het voortbestaan van de natie bedreigt. Decreet A-11 laat afwijkingen toe en staat het uitroepen van de noodtoestand toe onder elke situatie waarbij het algemeen belang, de openbare orde en veiligheid en de goede zeden in het geding zijn.

81. Het Internationaal Verdrag stelt dat de volgende rechten onaantastbaar zijn en niet beperkt mogen worden: de rechten genoemd in artikel 6 (recht op leven); 7 (verbod van marteling of een wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing); 8, het verbod van vrijheidsbeneming als men niet kan voldoen aan een verplichting uit overeenkomst); 15 (een strafbaar feit kan niet met terugwerkende kracht in het leven worden geroepen); 16 (een ieder heeft het recht om als persoon te worden erkend voor het recht) en

---

9. Artikel 4 van het Internationaal Verdrag stelt, dat bepaalde rechten nimmer mogen worden beperkt. Zo mag niemand willekeurig van het leven worden beroofd, worden gemarteld of onder inhumane omstandigheden worden opgesloten en moet er altijd een eerlijk proces plaatsvinden voor een onafhankelijke rechter (*onafhankelijk van het overheidsbestuur*). Uitleg in deze voetnoot toevoeging HBvA.

18 (het recht op de vrijheid van meningsuiting, godsdienst en levensovertuiging). In tegenstelling daarmee staat Algemeen Decreet A-11 afwijking toe van alle rechten zoals vastgelegd in het Decreet.

82. Ten slotte moge worden opgemerkt, dat het Internationaal Verdrag vereist, dat de opschorting van alle andere rechten in strikte overeenstemming met de vereisten van de ontstane noodsituatie moet plaatsvinden. Ook moet de opschorting van de grondrechten zeer zorgvuldig plaatsvinden. De opschorting van de grondrechten mag niet in strijd zijn met andere verplichtingen, die voortvloeien uit het internationale recht en mag ook geen discriminatie veroorzaken. In tegenstelling daarmee stelt het Algemeen Decreet slechts dat de situatie van de Staat bij de opschorting van grondrechten in overweging moet worden genomen, zonder dat aan de beperkingen een tijdslimiet wordt verbonden. Ook is er geen procedure vastgesteld die de opschorting van de grondrechten kan toetsen en die kan leiden tot heroverweging van die opschorting.

INTER-AMERICAN COMMISSION ON HUMAN RIGHTS

Organization of **American States**

INTER-AMERIKAANSE COMMISSIE VOOR DE MENSENRECHTEN

Organisatie van **Amerikaanse Staten** (OAS)

OEA/Ser.L/V/II.61, doc.6 rev.

15 oktober 1983

Origineel: Engels, vertaald in het Nederlands

RAPPORT OVER DE MENSENRECHTENSITUATIE IN SURINAME

HOOFDSTUK II

HET RECHT OP LEVEN EN HET RECHT OP PERSOONLIJKE VEILIGHEID

1. Het burgerlijke recht van de Republiek van Suriname, erkent de fundamentele rechten van een individu op leven en op persoonlijke veiligheid.¹⁰ Ook internationale verdragen waarbij Suriname partij is erkennen die grondrechten.
2. Artikel 1 van het Algemeen Decreet A-11 dat het Statuut van basisrechten en verplichtingen van het Surinaamse volk regelt, werd op 25 maart 1982 van toepassing verklaard en stelt als volgt:
  1. Iedereen heeft recht op fysieke, morele en psychische integriteit.

---

10. Zie de artikelen 11 en 12 van de Surinaamse Grondwet van 1975 en de artikelen 9, 11 en 14 van het IVBPR en artikel XXVI en XXV van de Amerikaanse Declaratie van de Rechten en Plichten van de Mens, *toevoeging HBvA*.

2. Niemand zal worden onderworpen aan martelingen of aan een degraderende of inhumane behandeling of een soortgelijke straf.

Suriname is onderworpen aan de Amerikaanse Declaratie van de Rechten en Plichten van de Mens, omdat Suriname lid is van de Organisatie van Amerikaanse Staten. Artikel 1 van de Declaratie luidt: "Ieder mens heeft recht op leven, vrijheid en de veiligheid van zijn persoon".

Suriname is partij bij het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR of BUPO-verdrag). Artikel 6 van het Verdrag luidt als volgt:

"Ieder heeft recht op leven. Dit recht wordt door de wet beschermd. Niemand mag willekeurig van het leven worden beroofd".

3. Het onderzoek van de Commissie naar de werking van de grondrechten met betrekking tot Leven en Persoonlijke Veiligheid in de Republiek Suriname concentreerde zich op de gebeurtenissen van december 1982. Met name werd onderzoek gedaan naar de arrestaties en de executies beschreven in de inleiding. Als bedacht wordt dat er op het betreffende halfroond duizenden mensen worden vermoord, dan lijkt de dood van vijftien burgers, hoe groot die menselijke tragedie ook is, betrekkelijk ondergeschikt, gezien de hedendaagse geschiedenis van de schending van de mensenrechten en de misdrijven tegen de mensheid. Maar wanneer dit voorval wordt geplaatst in de juiste context krijgt het een toegevoegde betekenis.

De bevolking van Suriname telt ongeveer 350,000 zielen. De meerderheid van de bevolking woont in en om de hoofdstad Paramaribo. Bovendien is Paramaribo het centrum van het politieke en intellectuele leven en is ook het communicatieve centrum van het land. Elke belangrijke organisatie of groep heeft zijn hoofdkantoor in Paramaribo. Daarnaast is Paramaribo echter zo kleinschalig, dat als er zich een dramatische gebeurtenis voordoet, dit schokgolven zendt door de gemeenschap. Als gevolg van de importantie en de centrale ligging van Paramaribo doen die schokgolven hun invloed voelen in het gehele land.

Maar zelfs in een land met een zeer grote bevolking en veel belangrijke stedelijke centra zou de gevangenneming en het doden van vijftien prominente burgers, de gehele natie shockeren en diepgaande gevolgen hebben voor het politieke en sociale leven. Immers onder die vijftien burgers bevonden zich de leider van de belangrijkste vakbond, de eigenaar van een toonaangevend radiostation, de president van de Orde van Advocaten, de decaan van de Econo-

mische Faculteit van de Universiteit van Suriname en andere personen van nationale bekendheid.

4. Zoals vermeld in de inleiding, maakte het Militair Gezag op 14 december, kort na de gebeurtenissen van 8 tot en met 10 december 1982 de namen van vijftien personen bekend, die doodgeschoten waren door veiligheidstroepen, toen zij wilden vluchten uit gevangenschap. De namen van de vijftien doden en hun beroep worden hierna vermeld:
  - a). vier advocaten die de soldaten verdedigden, die werden verdacht van betrokkenheid bij de coup van 11 maart 1982:
John Baboeram;
Eddy Hoost;
Kenneth Gonçalves - President van de plaatselijke Orde van Advocaten;
H.C. Riedewald - President van de nationale Orde van Advocaten;
  - b). Luitenant Surendre Rambocus – die de leiding had van de coup poging van maart 1982 tegen Bouterse en in november 1982 door de Krijgsraad was veroordeeld tot 12 jaar gevangenisstraf;
  - c). Cyrill Daal – de voorzitter van de Moederbond, de grootste vakbond van Suriname;
  - d). Bram Behr – een journalist verbonden aan het communistisch weekblad MOKRO;
  - e). Lesley Rahmen – een vakbondsleider en journalist verbonden aan het dagblad de Ware Tijd;
  - f). Josef Slagveer - journalist, directeur van *Informa* Nieuwsagentschap;
  - g). André Kamperveen – eigenaar van ABC radio, voormalig minister van Jeugdzaken, Sport en Cultuur en Vice-president van de FIFA (Internationale Voetbal Federatie);
  - h). Frank Wijngaarde - journalist, ABC radio-omroeper, Wijngaarde was Nederlander;
  - i). Robby Sohansingh - een zakenman uit Paramaribo;
  - j). Gerard Leckie – decaan van de Economische Faculteit van de Universiteit van Suriname;

- k). Suchrim Oemrawsingh – voormalig parlementslid. Lid van de overwegend Hindoestaanse oppositie partij, VHP. Broer van Baal Oemrawsingh, een docent aan de Medische Faculteit, die dood werd gevonden na de coupoging van maart 1982;
  - l). Sergeant Jiwan Sheombar – beschuldigd van betrokkenheid bij de coupoging van maart 1982. Veroordeeld door de Krijgsraad tot 8 jaar gevangenisstraf.
5. Toen de Commissie besloot tot het instellen van een onderzoek naar de naleving van de mensenrechten in Suriname en vervolgens daarover zou rapporteren, werd direct begonnen met het systematisch verzamelen van gegevens over de december gebeurtenissen. Van belang waren de omstandigheden waaruit die gebeurtenissen voortvloeiden en de gevolgen daarvan. De informatie die uit verschillende bronnen de Commissie bereikte, liet een patroon zien van oorzaak en gevolg, *implicierend* dat direct voorafgaande aan de moorden, er sprake was van besluitvorming in de hoogste legerkringen om de effectieve oppositie te elimineren. Daarbij was van bijzonder belang, dat in de nacht van 7 december militairen hadden deelgenomen aan brandstichting en daardoor aan de verwoesting van het hoofdkantoor van de Moederbond, twee particuliere radio-stations (ABC en Radika) en de kantoren van een nieuwsblad, dat de overheid niet gunstig was gezind, de Vrije Stem. Ook kreeg de Commissie uit betrouwbare bronnen informatie, dat de lichamen van de vijftien tekenen vertoonden van afschuwelijke martelingen: gebroken kaken; gebroken ledematen; ingeslagen tanden; in een geval een ontwrichte heup en andere tekenen van ernstige mishandeling.¹¹

---

11. De weekendeditie van het NRC-Handelsblad van 28 december 2004 meldde onder de kop: "Vervolgning voor krijgsraad van 'decembermoorden' Suriname", als volgt. Het Surinaams openbaar ministerie gaat een aantal verdachten vervolgen voor de zogenoemde 'decembermoorden' uit 1982. Onder hen is voormalig legerleider Desi Bouterse, die door het OM als hoofdverdachte wordt gezien. Bouterse is tegenwoordig parlementariër. De verdachten hebben vorige week een kennisgeving van de openbaar aanklager ontvangen. Het OM heeft niet gezegd hoeveel mensen worden vervolgd. Ze moeten terechtstaan voor moord, die "opzettelijk en met voorbedachten" en "in kalm beraad en rustig overleg" is gepleegd, aldus de aanklacht. In 1982 werden in Fort Zeelandia, in de hoofdstad Paramaribo, vijftien tegenstanders van het toenmalige Militair Gezag in Suriname standrechtelijk geëxecuteerd. De slachtoffers waren prominente vakbondleiders, advocaten en journalisten, onder wie de Nederlander F. Wijngaarde. De moorden zorgden voor een schok in de samenleving en brachten Suriname voor jaren in een internationaal isolement. Nederland staakte de ontwikkelingshulp. Het is nog onduidelijk wanneer het proces begint. Het dient voor de

6. Om deze informatie te kunnen bevestigen, reisde dr. David Padilla, Assistent Uitvoerend Secretaris van de Commissie, namens de Commissie naar Nederland om daar terzake dienende getuigen te horen, met name diegenen die de stoffelijke overschotten hadden gezien.
7. In Leiden, interviewde dr. Padilla familieleden van de slachtoffers. De familieleden verzochten om hun getuigenis anoniem in het Rapport op te nemen, omdat zij vreesden voor represaillemaatregelen tegen hun familieleden en vrienden in Suriname. In essentie verklaarden de getuigen als volgt.
  - a. Op 8 december tussen 2:00 uur en 3:00 uur in de ochtend arriveerde een detachement veiligheidstroepen, bestaande uit ten minste 3 manschappen bij de woningen. De militairen klopten op de deur, vuurden in de lucht of schoten gericht op de woningen.
  - b. Sommige veiligheidsagenten droegen een uniform, anderen waren in burger. Allen waren gewapend.
  - c. Er werden geen arrestatiebevelen overgelegd.
  - d. De betrokkenen mochten zich aankleden en hen werd meegedeeld dat zij ondervraagd zouden worden door de hoogste autoriteiten in het hoofdkwartier van het Militair Gezag in Fort Zeelandia.
  - e. Tot het aanbreeken van de dag werden minstens twee bewakers gestationeerd bij de woningen van de betrokkenen, om er zeker van te zijn, dat de familieleden van de gearresteerden geen vrienden en familieleden zouden kunnen informeren over de gebeurtenissen die hadden plaatsgevonden.
  - f. De telefoon in de woningen van de gearresteerde personen werd uitgeschakeld door de veiligheidsagenten.
  - g. Een veiligheidsagent die het huis bewaakte, vertelde in minstens een geval, aan een familielid, dat wanneer zij haar man terug zou zien dit of "in de hemel of in de hel" zou zijn.
  - h. De familieleden zagen geen van de vijftien slachtoffers levend terug, uitgezonderd de heer Slagveer, die een openbare schuld-bekentenis aflegde samen met de heer Kamperveen op de

---

krijgsraad. Bouterse heeft in het vooronderzoek toegegeven verantwoordelijk te zijn geweest voor de moorden, maar ontkent dat hij bij het misdrijf aanwezig was. *Voetnoot, toevoeging HBvA.*

publieke televisiezender. Beiden verklaarden te hebben deelgenomen aan een coup poging. Later herhaalde Slagveer zijn schuldbekentenis op de publieke radiozender.

- i. Op 9 december verscheen Kolonel Bouterse op de televisie en verklaarde dat vijftien personen die allen betrokken waren bij een coup poging doodgeschoten waren tijdens een massale vluchtpoging.
- j. Op 10 december 1983 verzamelden de familieleden van de slachtoffers zich bij het mortuarium van het Academisch Ziekenhuis in Paramaribo en identificeerden aldaar de lichamen van de overledenen.
- k. Alle lichamen waren bedekt met lakens. Familieleden mochten de lakens zover optillen, dat het gezicht, de keel en het bovenste deel van de schouders van de overledenen zichtbaar werden.
- l. De verwondingen die de slachtoffers hadden opgelopen waren verschillend van aard. De getuigen maakten in het algemeen verschil tussen kneuzingen en zwellingen, die erop duiden dat de slachtoffers hard geslagen waren. De kogelwonden (inschotwonden) waar de kogels het lichaam waren binnengetreden, waren klein, diep en bloederig. De plaatsen waar de kogels het lichaam hadden verlaten (uitschotwonden), vertoonden grotere gaten aan de zijkant en achterkant van het hoofd. Die kogelwonden op de plaats van uittreding gaven aan, dat de slachtoffers van dichtbij en frontaal waren neergeschoten.
- m. dr. Paulus Baidjoe, een geneeskundige die thans (*met thans wordt hier bedoeld ten tijde van het onderzoek van de Commissie, toevoeging HBvA*) werkzaam is als politiearts in Nederland, zag alle lichamen in het mortuarium op 10 december. Daar hij een familielid was van een van de overledenen, mocht hij de lichamen zien. Dr. Baidjoe, gaf toestemming zijn naam te noemen in dit Rapport. Hij verklaarde dat naast de wonden veroorzaakt door harde slagen en kogels, de lakens die de stoffelijke overschotten bedekten op ontelbare plaatsen puntvormig vastgekleefd waren als gevolg van gestold bloed. Zijn professionele mening als een medisch onderzoeker was, dat dit een bewijs was voor uitschotwonden veroorzaakt door kogels die frontaal en van dichtbij waren afgeschoten.
- n. Dr. Baidjoe merkte op dat een van de stoffelijke overschotten een ontwrichte heup bleek te hebben, gezien de hoek waaronder het been gedraaid lag en omdat het daardoor korter was dan

het andere been. Zijn conclusie was dat het lichaam onderhevig was geweest aan een krachtige slag van een stomp voorwerp waardoor de heup was ontwricht.

- o. Op maandag 13 december werden begrafenisdiensten gehouden op verschillende begraafplaatsen. Geen van de stoffelijke overschotten werd gebalsemd. Lijkschouwingen werden niet uitgevoerd. Tot 17 december werden de graven bewaakt door de politie en door soldaten.

Naast de verwondingen aan de lichamen van de overledenen, zoals die eerder in het algemeen beschreven zijn, werden de volgende specifieke trauma's aangetroffen op de stoffelijke overschotten.

John Baboeram, advocaat. Hij had ernstig letsel opgelopen door harde slagen in zijn gezicht. Daardoor was zijn bovenkaak gebroken, bijna al zijn tanden, behalve één rechtsboven, waren stukgeslagen, zijn lippen waren vermorzeld. Hij had een horizontale wond op zijn voorhoofd. Links naast zijn neus bevond zich een kogelwond, die later met pleisters werd afgedekt. Tevens bevonden zich verwondingen en snijwonden op zijn wangen en het gezicht vertoonde bloedingen. Een van de bronnen rapporteerde een snijwond in de tong.

Bram Behr, journalist, directeur van het weekblad MOKRO. Hij had wonden in het gezicht en kogelwonden in zijn borst en voeten.

Cyrill Daal, President van de grootste vakbond van Suriname, de Moederbond. Hij had kogelwonden in de buik en verschillende wonden in het gezicht. Twee bronnen rapporteerden oogverwondingen in het algemeen, een bron vermeldde dit letsel specifiek. Twee bronnen meldden dat iemands scrotum was weggeschoten en een andere bron rapporteerde dat hij had gezien dat Daal was gecastreerd. Een bron rapporteerde fracturen van armen en benen.

Kenneth Gonçalves, voorzitter van de plaatselijke Orde van Advocaten. Hij had verwondingen opgelopen in het gezicht. Zijn neus was gebroken. Een bron rapporteerde dat hij een dozijn kogels in zijn borst had aangetroffen.

André Kamperveen, zakenman en voormalig Minister van Cultuur en Sport, eigenaar van radio station ABC. Hij had een opgezwollen gelaat en verwondingen aan de kaak, mogelijk een ontwrichting. Hij had ongeveer 18 kogelwonden in zijn borst. Ook werd een gebroken dijbeen vermeld. Een andere bron vermeldde een kogelwond in de rechter slaap.

Gerard Leckie, decaan van de Sociale en Economische Faculteit van de Universiteit van Suriname. Hij had bloeduitstortingen in het gezicht. Een bron vermeldde kogels in de borst.

Suchrin Oemrawsingh, docent aan de Universiteit van Suriname, directeur van een computercentrum. Gezien de omstandigheden was zijn gezicht betrekkelijk ongeschonden. Hij had een klein gat in de rechter wang en een groot gat in de rechter slaap dat bedekt was door zijn haar. Later werd het gat afgeplakt met een pleister.

Leslie Rahman, journalist van het persagentschap CPS. Hij had schrapwonden¹² en snijwonden in zijn gezicht. Hij had bulten op zijn voorhoofd. Een bron vermeldde dat repen huid van zijn dijbeen waren gerukt.

Surindre Ranmbocus, officier in het leger, was veroordeeld tot 12 jaar gevangenisstraf voor zijn aandeel in de coup poging van maart 1982. Hij had een open schrapwond in het gelaat en kleine schrapwonden in de lippen en boven het linkeroog. Hij was doorzeefd met kogels van de linkervoet tot aan de nek en ook zijn middel was doorzeefd met kogels. Zijn gezicht was opgezwollen.

Harold Riedewald, advocaat. Hij had een kogelwond op de rechter-slaap en bloederige en ernstige verwondingen aan de linkerkant van de nek. Een bron rapporteerde veel kogelwonden in zijn borst.

Jiwansingh Sheombar, soldaat, veroordeeld voor zijn aandeel in de coup poging van maart 1982. Zijn gezicht was opgezwollen en was donkergekleurd als gevolg van de vele bloeduitstortingen. Hij had een ernstige verwonding aan de rechterzijde van de kaak. Hij had ook een kogelwond in de nek, daaruit bleek dat de kogel door het hoofd was uitgetreden. Ook had hij een kogelwond in de schedel. Een patroon van afgevuurde kogels in de vorm van een kruis werd aangetroffen op zijn borst en buik.

Josef Slagveer, journalist, eigenaar van het persagentschap INFORMA. Hij had een opgezwollen gelaat met veel bloeduitstortingen, over het algemeen aan de linkerkant. Ook vertoonde hij een verwonding aan de kaak. Hij had ook kogelwonden in de borst- en buikstreek.

Somradj (Robbie) Sohansing, zakenman. Hij vertoonde verwondingen in het gelaat. Zijn tanden waren zijn mond in geslagen en hij had een gebroken jukbeen. Ook hij vertoonde kogelwonden in de borst- en buikstreek.

---

12. Een schrapwond ontstaat als een kogel over het lichaam scheert en de huid meeneemt (*technische informatie verkregen van de politie, toevoeging HBVA*).

Frank Wijngaarde, journalist voor ABC, hij was een Nederlander van Surinaamse oorsprong. Zijn kaak was gebroken. Zijn tanden waren zijn mond ingeslagen. Hij vertoonde kogelwonden in zijn borst en schotwonden in zijn gezicht.¹³

8. Gedurende de waarnemingen ter plaatse, kon de Commissie verdere informatie veiligstellen. De Commissie heeft kunnen vaststellen, dat de vijftien zware martelingen moesten ondergaan, voordat zij werden geëxecuteerd. De bronnen die deze informatie verschaften, wilden absoluut anoniem blijven. Op basis van ander bewijsmateriaal en de visie van de speciale leden van de Commissie op de heersende situatie, werd geconcludeerd dat het verzoek om anoniem te mogen blijven de waarheid van de getuigenissen niet ontkrachtte.
9. Aanvankelijk verklaarde de overheid en het leger, dat de moorden gerechtvaardigd waren, omdat deze voortvloeiden uit een rechtmatig optreden van de autoriteiten om de vlucht van de rechtsgeldig gedetineerden te voorkomen. Vervolgens werd een aangepaste variant van de eerdere verklaring voor de moorden gegeven. De moorden zouden zijn gepleegd als gevolg van enige zeer zenuwachtige soldaten, die ten onrechte hadden geconcludeerd dat de gedetineerden binnenkort voornemens waren een vluchtpoging te ondernemen. Gedurende de gesprekken van de Speciale Commissie ter plaatse werd niet waargenomen, dat de burgerlijke autoriteiten of Luitenant Kolonel Bouterse de nadruk legden op een strikt juridische rechtvaardiging van de moorden. Integendeel, zij leken vastbesloten aan te tonen, dat de moorden moesten worden gezien als een ongelukkige uitwas, waarvoor als verzachtende omstandigheid de samenzweringen tegen de revolutie, kon worden aangevoerd. De hierna volgende samenvatting van de lange en openhartige gedachtewisseling tussen de Commissie en Luitenant Kolonel Bouterse is van die opvatting een goede illustratie.

Er werden vier serieuze pogingen ondernomen om de Revolutie te beëindigen en we zijn er in geslaagd om die pogingen af te slaan. We bevonden ons steeds in een moeilijke situatie gedurende de verschillende coup pogingen die de revolutie zochten te belemmeren. In dergelijke omstandigheden is het onmogelijk om te plannen en de wetten staan niet toe om tegen dergelijke ondermijnende activiteiten actie te ondernemen ter voorkoming of vermindering ervan. Op 11 en 12 maart 1982, waren alle manschappen in de barakken van de Membre Boekoe aanwezig. Feitelijk was er een totale oorlog tegen ons ontketend. Zelfs al wisten we dat zij

---

13. Rapport van de 'ICJ Mission', in Suriname. Internationale Commissie van Juristen.

samenzwoeren tegen ons, toch werden wij door hen verrast. Na vier ernstige couppogingen, waarin wij niet alleen onze levens riskeerden, maar ook de Revolutie, besloten wij dat het zo niet verder kon. Wij waren op de hoogte van hun plannen tot destabilisatie en burgerlijke ongehoorzaamheid. Het was de bedoeling dat daarna de CIA zou ingrijpen. De arbeiders gaven zij een verkeerde voorstelling van zaken, die daarop de straat opgingen. Zij probeerden de studenten de straat op te krijgen en dat lukte. Zij maakten zelfs gebruik van de ziekenhuizen om hun doel te bereiken en zij hadden krachtige steun van de media: de pers, de televisie en de radio. Zij werkten allemaal samen. Het is bijzonder interessant om het nieuws opnieuw te beluisteren en de artikelen te herlezen uit de periode direct voorafgaande aan de decembergebeurtenissen. Er werd zelfs gemeld dat wij dood waren en dat de Revolutie voorbij was. Zij dachten te kunnen rekenen op de steun van de CIA en dat zij van alles konden ondernemen, omdat de CIA het allemaal zou regelen. Deze keer besloten we niet te wachten totdat iemand een geweer op ons zou richten en schieten. In feite ging het om de Revolutie die zich moest verweren tegen een contra-revolutie. Nu de tegenstand is overwonnen en zij niet langer steun hebben om op terug te vallen, zeggen *zij* dat wij het zijn die de straat zijn opgegaan, de huizen zijn binnengevallen en vijftien personen hebben opgepakt en zonder meer hebben gedood. Dat houdt in, dat wij die vijftien personen zouden hebben uitgezocht en dat we hen zo maar vermoord hebben. Maar zij zeggen niet wat er zou zijn gebeurd, als deze personen en alle reactionairen hun doel zouden hebben bereikt en alle progressieve krachten zouden zijn gedood.

Ik kan u zeggen dat deze Revolutie heeft aangetoond dat het geen bloedige Revolutie is. Deze Revolutie wil niet verslinden, het is geen wrede Revolutie. Toen wij de macht overnamen op 25 februari 1980, waren er radicale linkse groeperingen, die ons wilden aanzetten tot het doden van alle ministers en alle conservatieven. Nu kunnen we zeggen dat al deze mensen, waaronder de ministers, posities bekleden binnen de Revolutie. Gedurende de verschillende pogingen om de Revolutie te belemmeren, zeiden de mensen vaak, dat we degenen die de Revolutie ondermijnen moesten doden. Deze personen hebben we altijd gearresteerd en overgeleverd aan justitie. Met andere woorden men kan niet zeggen dat het hier om een wrede Revolutie gaat. Als een soldaat hier de wapenen opneemt en mensen mishandelt, krijgt hij problemen. Maar niet omdat wij huurlingen of anderen de kans moeten geven op te treden, zoals zij wensen. Natuurlijk hopen wij dat de decembergebeurtenissen zich niet zullen herhalen, want hij hebben vrede en rust nodig om te kunnen werken in het belang van het volk. U kunt zien dat het niet de Revolutie is, die huurlingen aantrekt, maar als zij komen, zullen wij de Revolutie moeten verdedigen.

10. Dat er en coup poging is ondernomen in maart 1982 is een historisch feit. De regering gaf echter geen enkele verklaring aan de Commissie, waarmee kon worden onderbouwd, dat de geëxecuteerde personen daadwerkelijk betrokken waren bij een gewapende samenzwering. Luitenant Rambocus en Sergeant Sheombar waren tot langdurige gevangenisstraffen veroordeeld, als gevolg van hun deelname aan de coup in maart. De geëxecuteerde personen waren leiders van de openlijke oppositie tegen de blijvende voortzetting van ondemocratisch bestuur. Maar zelfs als zij betrokken zouden zijn geweest bij een clandestiene gewapende poging om de bestaande machtsstructuren omver te werpen, dan is dat natuurlijk nog geen enkele rechtvaardiging voor hun aanhouding, noch voor de afschuwelijke martelingen die zij moesten ondergaan en de daarop volgende standrechtelijke executie. Zoals de Commissie veelvuldig heeft opgemerkt en de Algemene Vergadering officieel heeft beslist, is er geen enkele rechtvaardiging voor de toepassing van terroristische methoden.

11. Op 30 januari 1983 werd Majoor Roy Horb gearresteerd, die tot dan toe plaatsvervangend Legerleider was. Hij werd beschuldigd van het smeden van een complot om Luitenant Kolonel Bouterse te vermoorden. Vijf dagen later verklaarde de regering, dat Majoor Horb zelfmoord had gepleegd door zichzelf op te hangen in zijn cel. Gedurende het onderzoek ter plaatse zocht de Commissie nadere informatie over de omstandigheden, waaronder Majoor Horb de dood vond. Zijn lijfwachten werden geïnterviewd, allen verklaarden van niets te weten, omdat zij ten tijde van het voorval in een ander deel van Fort Zeelandia waren opgehouden. De Commissie interviewde een functionaris van de militaire politie, die belast is met de controle van het huis van bewaring in het Fort. Ook werd de cel geïnspecteerd waarin Majoor Horb was ingesloten. Noch het onderzoek van zijn cel, noch de interviews, noch enige andere informatie leverde enig bewijs op vóór of tégen de bewering van de regering, dat Majoor Horb de hand aan zichzelf had geslagen.

Op 14 april 1983, ongeveer twee maanden vóórdat de Commissie haar onderzoek ter plaatse uitvoerde, ontving de Commissie een officiële verklaring van de heer Henk Chin A Sen. De heer Chin A Sen was President en Premier van Suriname geweest. Hij leefde in ballingschap en fungeerde daar als president van de Raad voor de Bevrijding van Suriname. Hij verklaarde dat Majoor Horb hem had opgebeld ten tijde van de moorden en alle verantwoordelijkheid daarvoor had ontkend.

12. Op grond van de getuigenissen en de eigen waarnemingen van de Speciale Commissie, kon de Commissie niet anders concluderen dan dat de decembermoorden en de daarbij behorende maatregelen de

oppositie effectief de mond hadden gesnoerd. De oppositie ageerde tegen de onbepaalde voortzetting van ondemocratisch bestuur en de centralisatie van de macht in handen van Luitenant Kolonel Desiré Bouterse. De ingezette middelen waren behalve de moorden, de uitbreiding van het leger, de invoering van de populaire militie en de bekendmaking van wetgeving, die dreigde met strafoplegging voor de verspreiding van subversief geachte literatuur. De moorden en bovenvermelde maatregelen creëerden een leefklimaat dat bepaald werd door hevige angst. Een dergelijk leefklimaat ondermijnt elke vorm van institutionele bescherming, die nog zou hebben bestaan en moest opkomen voor het recht op bescherming van de lichamelijke integriteit en het recht op een eerlijk proces voor een onafhankelijke rechter.

Werkzame organisaties van juridische beroepsbeoefenaren bestaan niet meer in Suriname. De slachtoffers Eddy Hoost, een voormalig Minister van Justitie, en Kenneth Gonçalves, hoofd van de Surinaamse Orde van Advocaten, evenals John Baboeram en Harold Riedewald waren allen advocaten. Zij verdedigden de daders van de coup van maart 1982. Tijdens de zitting hadden zij ter verdediging van de daders aangevoerd, dat niemand schuldig kon zijn aan een misdrijf als het handelen gericht was op het omverwerpen van een onwettige regering. Bovendien ging het óók nog om een regering die de macht gewapenderhand had gegrepen. Het heeft er alle schijn van dat op het ogenblik geen advocaat bereid is om een verdachte beschuldigd van misdrijven tegen de staatsveiligheid te verdedigen. De ontstane situatie kan worden geïllustreerd aan de hand van de zaak van de heer Hardjoprajitno. De heer Hardjoprajitno is gedetineerd sinds 30 januari 1983. Hij is beschuldigd van het deelnemen aan een complot om Luitenant Kolonel Bouterse om het leven te brengen. Het complot zou tezamen met Majoor Horb zijn gesmeed. Majoor Horb en de heer Hardjoprajitno, waren respectievelijk nummer 2 en 4 in de bevelstructuur van de 16 man grote groep, die de macht greep op 25 februari 1980.¹⁴ De familie en vrienden van de heer Hardjoprajitno hebben zeven advocaten verzocht hem te verdedigen. Allen weigerden wegens het ontbreken van garanties. Toen een advocaat er in toestemde om hem te verdedigen, werd hij volgens de berichtgeving bedreigd. In ieder geval trok hij zich terug uit de zaak.

13. Na een uitgebreide evaluatie van het bewijsmateriaal is de Commissie er absoluut van overtuigd, dat ernstige schendingen van het recht op leven en het recht op persoonlijke veiligheid hebben plaatsgevonden. In zaken zoals die van Hardjoprajitno komt de Commissie meestal met een aanbeveling om de misdaden van de

---

14. De heer H.A. Fernandez, No. 3, kwam om bij een vliegcrash in 1982.

overheidsfunctionarissen te onderzoeken, de vervolging van de verantwoordelijken te verzekeren en hun veroordeling gestreng en volgens de wet te realiseren. De Commissie neigde zelfs tot een dergelijke aanbeveling, als zij moest concluderen, dat de hoogste overheidsfunctionarissen direct of indirect verantwoordelijk waren.

Personen vertrouwd met de rapportage van de Commissie en de juridische tradities van het betreffende halfmond, herkennen dat een aanbeveling tot onderzoek, vervolging en bestraffing die onder deze omstandigheden wordt gedaan, in feite beoogt te appelleren aan het geweten van de verantwoordelijke personen. De aanbeveling is een impliciete veroordeling van hun gedrag en een bevestiging van de morele verantwoordelijkheid van de toekomstige regeringen om de noodzakelijke maatregelen te treffen. Die maatregelen kunnen echter in feite niet worden genomen, zolang de daders van de misdrijven en de beschreven verschrikkingen aan de macht blijven. De Commissie erkent uiteraard, dat niet-juristen een zekere inconsistentie menen aan te treffen tussen de conclusie dat de hoogste of machtigste functionarissen verantwoordelijk zijn voor ernstige schendingen van de mensenrechten, én de aanbeveling dat de regering diegenen zou moeten vervolgen en straffen die voor die schendingen verantwoordelijke zijn, maar die ook tegelijkertijd de macht hebben.

RAPPORT OVER DE MENSENRECHTENSITUATIE IN SURINAME

HOOFDSTUK III

ANDERE MENSENRECHTEN

A. Algemene overwegingen

1. In dit hoofdstuk geeft de Commissie een beknopt overzicht van de situatie met betrekking tot sommige burgerlijke en politieke rechten, zoals vastgelegd in de Amerikaanse Declaratie van de Rechten en Plichten van de Mens. De te bespreken rechten kregen nog onvoldoende aandacht in dit Rapport. De Commissie heeft echter kunnen vaststellen dat het naleven van deze rechten problematisch was.
2. De Commissie meent dat die problemen - met name - het recht op persoonlijke integriteit aantastten. Dit gold ook voor het recht op een eerlijk en onafhankelijk proces, het recht op het hebben en uitdragen van een eigen mening, de vrijheid van meningsuiting en de verspreiding daarvan, het recht van vereniging en vergadering, en het recht tot het oprichten van een vakvereniging en politieke rechten.
3. Alhoewel de Commissie geen uitgebreide studie heeft gedaan naar de naleving van de economische, sociale en culturele rechten, kan naar voren worden gebracht dat de huidige regering zich heeft ingespannen deze rechten te verwezenlijken. Ondanks die conclusie, moet de Commissie toch haar zorgen uitspreken over de situatie aan de Universiteit van Suriname, die door ingrijpen van de autoriteiten steeds meer gepolitiseerd is. De Commissie is voornemens de ontwikkelingen aldaar op de voet te volgen.

B. Het recht op persoonlijke integriteit¹⁵

4. Gedurende haar verblijf in Suriname, verzamelde de Commissie overtuigend en overweldigend veel bewijs, dat de vijftien personen gedood op 8 december 1982 gemarteld waren.
5. Het bezoek ter plekke van de Commissie aan verschillende plaatsen van detentie, evenals het verzamelde bewijsmateriaal, stelde de Commissie in staat om te verifiëren, dat over het algemeen de arrestaties gepaard gingen met afranselingen en een wrede behandeling, met name gedurende de eerste dagen van de vrijheidsbeneming. Eveneens, kon de Commissie vaststellen, dat er geen systematische martelpraktijken werden toegepast. Tijdens de bezoeken aan Fort Zeelandia, de Memre Boekoe kazerne en de Santo Boma Gevangenis, kon de Commissie vaststellen, dat de omstandigheden van gevangenhouding adequaat waren, dat de gevangenen waardig en humaan werden behandeld door de gevangenenbewaarders en dat de verantwoordelijke autoriteiten er ook naar streefden deze voorwaarden te handhaven.

C. Het recht op een eerlijke en onpartijdige berechting¹⁶

6. Naast de regelingen genoemd in de Amerikaanse Declaratie, geven artikel 2 en de artikelen 3, 9, 14 and 15 van het BUPO-verdrag juridische garanties. Deze houden ondermeer in: het recht op rechts-

---

15. De Amerikaanse Declaratie van de Rechten en Plichten van de Mens stelt het recht op persoonlijke veiligheid en integriteit vast in artikel 1: "Ieder mens heeft recht op leven, vrijheid en veiligheid van zijn persoon". Artikel XXV, regelt de bescherming tegen willekeurige gevangenneming en stelt dat een ieder het recht heeft op een menselijke behandeling als hij van zijn vrijheid is beroofd. Artikel XXVI regelt het recht op een eerlijke en onpartijdige berechting en stelt vast dat niemand die wordt beschuldigd van een strafbaar feit zal worden onderworpen aan martelingen of aan een degraderende of inhumane behandeling of een soortgelijke straf.

16. Artikel XVIII van de Amerikaanse Declaratie van de Rechten en Plichten van de Mens verklaart: "Iedereen heeft het recht om gehoord te worden door een onpartijdige rechter, als hij zijn rechten wil uitoefenen. Eveneens dient er een eenvoudige en snelle gerechtelijke procedure beschikbaar te zijn om de verzoeker te beschermen tegen schendingen van de constitutioneel vastgelegde fundamentele rechten door de autoriteiten." Artikel XXVI voegt daaraan toe: "Een ieder wordt voor onschuldig gehouden, totdat zijn schuld wettig en overtuigend is bewezen. Een ieder die wordt beschuldigd van een misdrijf heeft het recht op een openbare en onpartijdige behandeling van zijn zaak door een rechterlijke instantie die voorafgaand aan het strafbaar feit is ingesteld bij wet. Hij zal niet worden onderworpen aan wrede, degraderende of ongewone straffen."

bijstand, de veronderstelling dat iemand onschuldig is, totdat zijn schuld wettig en overtuigend is bewezen, het recht van een ieder die wordt beschuldigd van een strafbaar feit op een openbare en onafhankelijke rechterlijke procedure af te handelen door een rechterlijke instantie, die vóór de beschuldiging al ingesteld was bij wettelijke regeling.

7. De dood van de advocaten John Baboeram, Kenneth Gonçalves, Eddy Hoost en Harold Riedewald, werkte mee aan het ontstaan van een klimaat van beduchtheid en angst onder de juridische beroepsbeoefenaars. Onder de doden waren immers advocaten die personen verdedigden, die waren aangeklaagd door de overheid. De Commissie kon de ontstane angst onder juristen in Suriname vast stellen op grond van verschillende getuigenverklaringen, die werden afgelegd. Een van de gevolgen van de heersende angst was, dat het onmogelijk bleek een nieuw bestuur te benoemen van de Orde van Advocaten (de vorige voorzitter was Gonçalves). Ook was het niet mogelijk advocaten te vinden, die genegen waren personen te verdedigen die door de overheid van hun vrijheid waren beroofd. In de zaak van de heer Hardjoprajitno, die een voormalig Minister van Suriname was, was geen advocaat te vinden die hem wilde verdedigen. Hardjoprajitno werd in januari van dit jaar (*bedoeld wordt 1983, toevoeging HBvA*) gearresteerd. Ook heeft de overheid niet voorzien in rechtsbijstand. Het was mogelijk om met de heer Hardjoprajitno in de gevangenis te spreken. Hij verklaarde dat alle advocaten die door zijn familie en vrienden werden benaderd om zijn zaak te doen, afzagen van zijn verdediging. Zij gaven daarbij aan dat zij bang waren de zaak aan te nemen, gezien de gebeurtenissen van december 1982. De Commissie sprak ook met drie van de lijfwachten van de heer Horb, die gedetineerd waren in Fort Zeelandia sinds januari. Ook zij konden geen advocaat vinden die bereid was hen te verdedigen. .
8. Van bijzonder belang voor minimale rechterlijke garanties was Algemeen Decreet A-7A van 11 maart 1982 (Staatsblad 1982, No. 51). Decreet A-7A werd ingevoerd nadat Sergeant Hawker was geëxecuteerd. Door dit militaire decreet werd het mogelijk dat militairen en burgers werden berecht door "kaders van het leger". Dat was mogelijk als tijdens een staat van bezetting of oorlog, militairen en burgers alleen of in vereniging gewelddadig probeerden de militaire of burgerlijke gezagstructuren omver te werpen. Deze kaders kunnen na het horen van de verdachte, hem ter dood veroordelen of besluiten dat de verdachte door de Krijgsraad zal worden berecht. De beslissing om de doodstraf op te leggen is onomkeerbaar en van die uitspraak is geen beroep mogelijk. De doodstraf wordt uitgevoerd door een vuurpeloton. Decreet A-7A is in flagrante strijd met de internationale verplichtingen die Suriname

heeft op grond van het BUPO-verdrag en ook op grond van de minimale juridische garanties, die verband houden met het recht op leven.

Artikel 4 van dat Verdrag specificceert dat nimmer van artikel 6 kan worden afgeweken. Artikel 6 zegt het volgende:

1. Ieder heeft het recht op leven. Dit recht wordt door de wet beschermd. Niemand mag naar willekeur van zijn leven worden beroofd.
2. In landen waar de doodstraf niet is afgeschaft, mag een doodvonnis slechts worden uitgesproken voor de ernstigste misdrijven overeenkomstig de wet zoals die ten tijde dat het misdrijf wordt begaan van kracht is en welke niet in strijd is met de bepalingen van dit Verdrag en met het Verdrag inzake de voorkoming en bestraffing van genocide. Deze straf kan slechts worden voltrokken ingevolge een onherroepelijk vonnis door een bevoegde rechter geweest.
3. Wanneer beroving van het leven het misdrijf van genocide inhoudt, geeft geen enkele bepaling in dit artikel een Staat die partij is bij dit Verdrag de bevoegdheid af te wijken van enigerlei verplichting die is aanvaard krachtens de bepalingen van het Verdrag inzake de voorkoming en bestraffing van genocide.
4. Een ieder die ter dood is veroordeeld heeft het recht gratie of verzachting van het vonnis te vragen. Amnestie, gratie of verzachting van het vonnis kan in alle voorkomende gevallen worden verleend.
5. De doodstraf mag niet worden opgelegd voor misdrijven die zijn begaan door personen beneden de leeftijd van achttien jaar en mag niet worden voltrokken aan zwangere vrouwen.
6. Op geen enkele bepaling van dit artikel kan een beroep worden gedaan om de afschaffing van de doodstraf door een Staat die partij is bij dit Verdrag op te schorten of te voorkomen.
9. Hier mag aan worden toegevoegd dat zelfs in oorlogstijd, de autoriteiten verplicht zijn om artikel 3 van het Verdrag van Genève toe te passen (*dit verdrag regelt de behandeling van krijgsgevangenen, toevoeging HBvA*), dat is geratificeerd door Suriname.
10. Ondanks de verplichtingen die Suriname is aangegaan volgens het BUPO-verdrag en de verdragen van Genève blijkt dat het toepasselijk Decreet A7-A niet voorziet in het recht van een verdachte op rechtsbijstand, het recht op een bevoegde rechterlijke instantie, de mogelijkheid van amnestie en gratie en verzachting van het vonnis.

De enige opgenomen garantie is, dat de verdachte zal worden gehoord. Deze voorziening is volstrekt onvoldoende in het licht van de beschreven internationale verplichtingen.

11. De Commissie wenst ook haar zorgen uit te spreken over het volgende. Er heeft nog geen inmenging plaatsgevonden in de rechtspraak over niet-politieke zaken. De geringschatting die aan de dag wordt gelegd voor de garanties die in de Grondwet van 1975 zijn vastgelegd met betrekking tot de rechterlijke macht, levert een gevaar op voor de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. Deze situatie is verergerd sinds het Decreet C-64. Dit decreet stelt dat de benoeming van rechters onder de exclusieve rechtsmacht van het Beleidscentrum valt. Daarenboven vallen misdrijven gericht tegen de veiligheid van de Staat niet langer onder de rechtsmacht van de gewone rechterlijke instanties, maar onder de krijgsraad. Van de eindbeslissing van de krijgsraad kan geen beroep worden ingesteld bij de gewone rechter, maar bij het Hoog Militair Gerechtshof. De leden van het Hoog Militair Gerechtshof werden benoemd door de President en voorgedragen door het Militair Gezag. Tijdens het bezoek van de Commissie aan het Hof van Justitie, gaf de huidige President aan dat de gewone rechterlijke instanties absoluut geen zaken mogen behandelen die te maken hebben met de veiligheid van de Staat.

D. De vrijheid van meningsuiting en de verspreiding van meningen en gedachten¹⁷

12. Artikel 8 van het Algemeen Decreet A-11 Van 25 maart 1982, stelde vast dat een ieder het recht had op de vrijheid van meningsuiting en dat de persvrijheid wordt erkend. Hetzelfde recht is erkend in artikel 19 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.
13. Ondanks hierboven vermelde bepalingen was het recht van vrije meningsuiting en de verspreiding daarvan ernstig beperkt in Suriname.
14. Ten tijde van de opstelling van dit rapport, verscheen er slechts een nieuwsblad in Suriname "De Ware Tijd". Het nieuwsblad werd vooraf onderworpen aan censuur. Dit kon de Commissie direct verifiëren. Het dagblad was verplicht het nieuws te publiceren, dat de overheid ter beschikking stelde. Daardoor werd het een orgaan voor de officiële overheidspropaganda. Alle andere persorganisaties werden gecensureerd. Deze situatie was het uiteindelijke resultaat van een

---

17. Artikel 4 van de Amerikaanse Declaratie van de Rechten en Plichten van de mens stelt dat: "Een ieder heeft het recht op de vrijheid van onderzoek, de vrijheid van meningsuiting en het recht om gedachten te uiten en te verspreiden op welke wijze dan ook."

proces dat begon met de onderbreking van de constitutionele orde op 25 februari 1980. Vanaf dat moment werd het in toenemende mate verboden te publiceren over de regering of het leger zonder voorafgaande toestemming. Er ontstond de verplichting om nieuws en commentaar te publiceren gebaseerd op opdrachten van verschillende burgerlijke en militaire autoriteiten. Vervolgens werden uitgevers en journalisten op willekeurige wijze gearresteerd en langer of korter vastgehouden. Dit proces zette zich voort, ondanks de bestaande wettelijke regels die het recht van vrije meningsuiting garanderen en zonder de mogelijkheid van rechterlijke interventie. Die ontwikkelingen leidden tenslotte tot de bestaande situatie, waarbij alle niet-officiële persorganen zijn gesloten.

15. Op dezelfde wijze werden niet-officiële radiostations gesloten door de militairen. Bovendien werden de maatregelen tegen de persvrijheid steeds bruter van karakter. Tijdens de tragische gebeurtenissen van 8 december 1982 werden vier journalisten die kritiek op het bewind hadden, gedood. Het bewind stak twee radiostations in brand, ABC Radio en Radika. De kantoren van het nieuwsblad Vrije Stem werden ook in brand gestoken. Daarenboven stelde de Commissie vast, dat de brandweerlieden opdracht hadden gekregen van de autoriteiten om de branden niet te blussen.
16. Deze gebeurtenissen creëerden een extreem ernstige situatie in het land, die leidde tot een algemene angst van de bevolking, die niet in staat was haar recht op vrijheid van meningsuiting en de verspreiding van gedachten en gevoelens, te uiten. De Commissie kon deze stand van zaken bevestigen door de verklaringen van vroegere politici, vakbondleiders, geestelijke leiders en reacties van de bevolking in het algemeen.
17. De bovenvermelde situatie kreeg een nieuwe dimensie met de volgende mededeling op 7 mei 1983 in het dagblad De Ware Tijd. Het vermeldde de goedkeuring van een nieuw decreet dat beoogde de publieke en nationale veiligheid in stand te houden. Om dat doel te bereiken werden invoer, vervoer, verspreiding, verkoop, bezit, productie en reproductie van bepaalde geschriften verboden.
18. De Raad van Ministers moest nog vaststellen welke geschriften verboden waren. Het overtreden van dit decreet werd bestraft met gevangenisstraf. Alhoewel tot dusverre het decreet niet werd uitgevaardigd en de Raad van Ministers niet heeft besloten welke geschriften verboden zijn, is de Commissie van mening, dat het decreet als het wordt ingevoerd, een flagrante schending kan opleveren van het recht op vrije meningsuiting. Dit heeft de Commissie doen weten aan de minister van Justitie. De Commissie wil de aandacht vestigen op het feit dat volgens het bovenbedoelde

decreet zelfs het simpele bezit van enig geschrift dat de overheid
mogelijkerwijs gevaarlijk acht voor de nationale veiligheid,
verboden is.

E. De vrijheid van vereniging en vergadering en het recht om vakverenigingen op te richten¹⁸

19. Artikel 19 van het Algemeen Decreet A-11 erkent het recht van vreedzame vereniging en vergadering.
20. Naast de Amerikaanse Declaratie van de Rechten en Plichten van de Mens. erkent óók het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten in de artikelen 21 en 22 het recht op vreedzame vergadering en vereniging.
21. Ondanks bovenvermelde bepalingen, zijn niet-officiële politieke partijen verboden in Suriname. Deze maatregel is niet van toepassing op die politieke organisaties die onderdeel vormen van de huidige regering van het land. Dat is het geval met de PALU, een groep die geen enkele zetel behaalde in de verkiezingen van 1977. Enkele prominente leden van de zittende regering zijn lid van deze partij.
22. Het recht om vakorganisaties op te richten wordt niet specifiek genoemd in Algemeen Decreet A-11, dat gezien kan worden als het Statuut van Basisrechten en Verplichtingen van de Surinaamse bevolking. Maar het recht tot oprichting van vakorganisaties en het recht om te staken werden wel specifiek genoemd in artikel 8 van de Grondwet van 1975.
23. Internationale verplichtingen inzake de mensenrechten zijn verbindend. De overheid is gehouden de verplichtingen na te komen zoals neergelegd in de Amerikaanse Declaratie en in artikel 22 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Dit laatste verdrag stelt onder andere:
  1. Een ieder heeft het recht op vrijheid van vereniging en vergadering met anderen, inclusief het recht om vakorganisaties op te richten en daarvan lid te zijn ter bescherming van de eigen belangen.
  2. Geen beperkingen mogen worden opgelegd ten aanzien van de uitoefening van dit recht, tenzij die beperkingen bij wet zijn

---

18. Artikel XXI van de Amerikaanse Declaratie voor de rechten en de plichten van de Mens vermeldt dat: "Een ieder het recht heeft van vreedzame vergadering met anderen, van openbare demonstraties of tijdelijke bijeenkomsten inzake de gezamenlijke belangen, ongeacht de essentie daarvan." Artikel XXII vermeldt dat: "Een ieder het recht heeft van vereniging en vergadering met anderen om de eigen rechtmatige belangen naar voren te brengen, uit te oefenen en te beschermen, ongeacht of deze belangen van politieke, economische, religieuze, sociale, culturele, professionele, arbeidsrechtelijk of van andere aard zijn."

vastgelegd en noodzakelijk zijn in een democratische samenleving ter bescherming van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of de openbare orde (ordre public), de bescherming van de openbare gezondheid of morele waarden, of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Dit artikel belet niet het opleggen van wettige beperkingen aan leden van de strijdmacht en van de politie in de uitoefening van dit recht.

24. Ondanks de hiervoor genoemde wettelijke regelingen, zijn er in Suriname ernstige pogingen ondernomen tegen het recht om lid te zijn van een vakorganisatie en in dat verband te kunnen vergaderen. Deze acties werden verscherpt in oktober 1982.

25. Gedurende die tijd werd Cyrill Daal gearresteerd tijdens een vreedzame demonstratie van werknemers, die terugkeer naar de democratie eisten. Daal was voorzitter van de Moederbond, de vakbond die de meeste leden had. Kort daarna werd Daal vermoord. Bovendien werd het hoofdkwartier van de Moederbond op diezelfde dag verwoest door de militairen. Gezien het heersende repressieve klimaat, werden talrijke vakbondsleiders gedwongen het land te verlaten. De Commissie ontving herhaaldelijk klachten en claims van voormalige vakbondsleiders over het volledig ontbreken van hun rechten en de heersende angst om hun werkzaamheden uit te voeren.

F. Politieke rechten¹⁹

26. Aanvullend op de Amerikaanse Declaratie, verwijst het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten in artikel 25 naar de politieke vrijheden. Dat artikel geeft het volgende aan:

"Elke burger heeft het recht en dient in de gelegenheid te worden gesteld zonder dat het onderscheid bedoeld in artikel 2 wordt gemaakt en zonder onredelijke beperkingen:

---

19. Artikel XX van de Amerikaanse Declaratie voor de Rechten en Plichten van de Mens stelt dat: "Een ieder die rechtmatig in staat daartoe is, heeft het recht deel te nemen in de regering van zijn land, direct of door middel van zijn vertegenwoordigers en om deel te nemen aan algemene verkiezingen, die echt, vrij en geheim zijn en periodiek worden gehouden." Artikel XXI stelt: "Een ieder heeft het recht van vreedzame vergadering met anderen, het recht van demonstratie of korte bijeenkomsten, gerelateerd aan de gezamenlijke belangen, ongeacht hun aard. Artikel XXII stelt: "Een ieder heeft het recht van vereniging met anderen en om de eigen rechtmatige belangen te bevorderen, uit te voeren en te beschermen, ongeacht of die belangen politiek, economisch, religieus, sociaal, cultureel, professioneel, arbeidsrechtelijk of van welke andere aard dan ook zijn."

- a) deel te nemen aan de behandeling van openbare aangelegenheden, hetzij rechtstreeks of door middel van vrijelijk gekozen vertegenwoordigers;
- b) te stemmen en gekozen te worden door middel van betrouwbare periodieke verkiezingen die gehouden worden krachtens algemeen en gelijkwaardig kiesrecht en bij geheime stemming, waardoor het vrijelijk tot uitdrukking brengen van de wil van de kiezers wordt verzekerd;
- c) op algemene voet van gelijkheid te worden toegelaten tot de overheidsdiensten van zijn land."

27. Ondanks de vorige bepalingen bevat Algemeen Decreet A-11, geen hoofdstuk of een specifiek voorschrift over politieke rechten van de bevolking van Suriname. Samengevat bevat het hoofdstuk over sociale rechten en plichten in genoemd Decreet één artikel: artikel 15. Dit artikel geeft aan dat ten einde werkelijke democratie te kunnen realiseren de staat zal bevorderen, dat de bevolking zich zal organiseren langs regionale en sectorale lijnen. Het huidige bewind heeft de vorming van milities, volkscomités en vergelijkbare groepsvorming van burgers bevorderd.

28. Alhoewel Suriname internationale verplichtingen heeft om de politieke rechten van zijn bevolking te garanderen, kan de bevolking van Suriname deze rechten niet uitoefenen. Verkiezingen worden niet gehouden door middel van algemene en geheime verkiezingen en de deelname van alle burgers aan het bestuur van het land is niet verzekerd.

29. Deze situatie werd weer gekritiseerd in Suriname door de Associatie voor Democratie, die werd opgericht op 17 december 1982. Deze Vereniging werd opgericht door het Comité van Christelijke Kerken, de Hindoestaanse religieuze gemeenschap 'Sanatan Dharm', de Hindoestaanse religieuze gemeenschap 'Aryans', 'Madjlis, Muslimin Suriname', de Moslimvereniging van Suriname, de Werkgeversorganisatie van Suriname, de Organisatie van fabrikanten van Suriname, de Orde van Advocaten van Suriname, de Vereniging van Mediadirecteuren en Hoofdredacteuren, de Centrale Organisatie van Landbouwersbonden en de Nationale Vrouwenbond van Suriname. Op 2 december sloot de Vereniging van Juristen zich hierbij aan.

30. Kort hiervoor – op 15 december 1982, toen Commandant Bouterse de situatie in het land becommentarieerde, maakte hij bekend, dat de organisaties die geconsulteerd wensten te worden en wensten deel te nemen aan de besturing van het land zouden moeten

voldoen aan voorwaarden van volksdemocratie. Die voorwaarden zouden later worden geformuleerd.

31. In een open brief aan Commandant Bouterse van 23 november 1982, drong de Associatie voor Democratie erop aan, dat de militairen zich zouden terugtrekken uit de politiek. De Associatie verwierp de totalitaire filosofie, inhoudend dat alleen de opvattingen van de heersende politieke leiders doorslaggevend zouden zijn, waardoor degenen die het niet met hen eens waren werden uitgesloten.

Ook waarschuwde de Associatie, dat gezien de historische en culturele karakteristieken en de politieke rijpheid van het land, moet worden aangenomen dat het huidige politieke beleid op ongekende wijze repressief zal worden.

32. Kort daarna zouden zich de tragische gebeurtenissen voordoen van 8 december, waarbij ook een aantal prominente leden van de Vereniging zou sterven.

33. Het regeringsbeleid voor de periode 1983-1986 werd op 1 mei 1983 gepresenteerd. Daarin herhaalde de regering het plan van Commandant Bouterse over de politieke toekomst van het land en de uitoefening van politieke rechten. Ook werd uitgebreid verklaard wat met het plan werd bedoeld.

34. In dat programma werd het voorgaande parlementaire systeem gekarakteriseerd als decadent en zinloos. De nadruk werd gelegd op de noodzaak om instellingen te ontwikkelen waardoor de bevolking werkelijk invloed en controle zou kunnen uitoefenen op de politieke macht.

35. Twee instellingen werden voorgesteld in dat programma, het Nationale Democratische Congres en de Centrale Raad van State.

36. Het eerste orgaan zal worden gevormd door vertegenwoordigers van massa-organisaties. Het zal democratisch worden gekozen en wordt gezien als een patriottisch forum dat de regering moet adviseren.

37. De Centrale Raad van State zal worden gevormd door hoge overheidsfunctionarissen, militaire officieren, leden van het Nationale Democratische Congres en administratieve functionarissen. Dit orgaan heeft de macht om het beleidsprogramma van de regering en het budget goed te keuren.

38. In overeenstemming met het programma zouden beide instanties kunnen worden ingesteld voor eind 1984. Speciale comités zullen worden aangewezen om de noodzakelijke staatsrechtelijke projecten voor te bereiden, teneinde de instelling van beide instanties te kunnen realiseren.
39. De hierboven beschreven staatsrechtelijke ontwikkeling zou - onder andere - de noodzakelijke basis vormen voor de instelling van een Constitutioneel Comité, met de taak een nieuwe Grondwet op te stellen. Dat Comité zou gedurende de lopende regeringsperiode moeten worden ingesteld.
40. In het voorstel tot oprichting van deze instellingen in het regeringsprogramma, wordt het recht op algemene en geheime verkiezingen niet eenduidig erkend. Dit geldt óók voor het recht van alle burgers van Suriname om te kunnen participeren in het openbaar bestuur van het land.
41. Het bovenvermelde regeringsprogramma garandeert geen democratische participatie in de instelling van de speciale comités, die zullen worden belast met het opstellen van de staatsrechtelijke projecten. Hieraan dient te worden toegevoegd, dat gedurende haar verblijf in Suriname de Commissie herhaaldelijk van getuigen te horen kreeg, dat door volkscomités ondermeer druk werd uitgeoefend. Die comités dwongen individuen deel te nemen aan de werkzaamheden van de comités. Ook werd dwang uitgeoefend tot samenwerking op andere manieren, inclusief het bijwonen van officiële gelegenheden.
42. Zoals de Commissie verklaarde in andere rapporten, is het recht tot deelname in de regering en tot participatie in eerlijke, periodieke, geheime en vrije verkiezingen van fundamenteel belang om de mensenrechten veilig te stellen. De redenen daarvoor zijn gelegen in het feit dat de historische ervaring heeft aangetoond, dat regeringen die gebaseerd zijn op de wil van het volk door vrije verkiezingen, de beste garantie vormen dat de essentiële mensenrechten worden nageleefd en beschermd.

De Amerikaanse Staten hebben in hun Charter van de Organisatie van Amerikaanse Staten opnieuw bevestigd, dat een van de leidende principes waarop hun saamhorigheid en lotsverbondenheid is gebaseerd, vereist dat de politieke organisatie van die Staten is gegrondvest op een vertegenwoordigende democratie. Andere internationale regelingen over mensenrechten, zoals het Pact van San Jose in Costa Rica, erkennen het recht van iedere burger om deel te nemen aan het openbaar bestuur, te kiezen en verkozen te worden in eerlijke en periodieke verkiezingen, die zullen worden

gehouden op grond van een algemeen en gelijk kiesrecht en door het geheim kunnen uitbrengen van de stemmen, waardoor de vrije uiting van de wil van de kiezers wordt gegarandeerd.

Tezelfdertijd heeft de Algemene Vergadering van de OAS, die lidstaten die dat nog niet gedaan hebben, nog eens duidelijk gemaakt, dat een democratisch politiek systeem dient te worden heringevoerd of te worden verbeterd. Een democratisch regeringssysteem en de uitvoerende macht dienen gebaseerd te zijn op de rechtmatige en vrije uiting van de wil van het volk, in overeenstemming met de specifieke karakteristieken en omstandigheden van elk land.

De Commissie heeft van haar zijde steeds benadrukt, dat binnen de alternatieve vormen van overheidsbestuur, die worden erkend door het constitutionele recht, de basis van een democratisch bewind steeds de volledige erkenning van de mensenrechten zal moeten zijn.

Gezien de politieke rechten en het recht van politieke participatie hebben overheden in deze context gezien, de plicht om de organisatie van alle politieke partijen en andere verenigingen toe te staan en hun bestaan te garanderen. Dit geldt alleen dan niet, als die politieke partijen of andere organisaties worden opgericht om de mensenrechten te schenden,

Ook moeten overheden gezien die politieke rechten, open debatten en discussies over de algemene vraagstukken van sociaal-economische ontwikkeling toestaan, evenals het houden van algemene en vrije verkiezingen met alle noodzakelijke garanties, zodat het resultaat de wil van het volk weergeeft.

Zoals wordt aangetoond door de historische ervaring, kan de ontzegging van politieke rechten of de wijziging van de volkswil leiden tot een gewelddadige situatie.

De Commissie acht het onacceptabel, dat sommige regeringen voor onbepaalde tijd aan de macht blijven, door het voortdurende verbod op de toepassing van politieke rechten en door afwijzende opvattingen willekeurig te onderdrukken.

INTER-AMERICAN COMMISSION ON HUMAN RIGHTS

Organization of American States

OEA/Ser.L/V/II.61, doc.6 rev.

15 oktober 1983

Origineel: Engels, vertaald in het Nederlands

RAPPORT OVER DE MENSENRECHTENSITUATIE IN SURINAME

A. CONCLUSIES

1. Gezien het bovenstaande, concludeert de Commissie dat ernstige schendingen van belangrijke mensenrechten, die zijn vastgelegd in de Declaratie van de Rechten en de Plichten van de Mens, zich in Suriname hebben voorgedaan. De rechten die het meest zijn geschonden worden hierna genoemd.
2. *Het Recht op Leven*, gezien de illegale executies uitgevoerd door geheime agenten en overheidsfunctionarissen. De Commissie is buitengewoon verontrust door de executies die plaats vonden in de Fort Zeelandia gevangenis in de nacht van 8 december 1982. Bij die gelegenheid werden vijftien prominente Surinaamse burgers standrechtelijk vermoord. Bovendien geeft de overweldigende hoeveelheid verkregen bewijs aan, dat de vijftien wreed werden gemarteld voordat zij werden vermoord. Aan hun dood werd direct of indirect deelgenomen door hoge overheidsfunctionarissen.
3. *Het Recht op Gerechtigheid en een Eerlijk Proces*, gegeven het feit dat er geen sprake is van een werkelijk onafhankelijke rechterlijke macht in Suriname sinds hoofdstuk I van de Grondwet van 1975 werd afgeschaft. Dat hoofdstuk voorzag erin dat rechters niet konden worden afgezet, nu is hun benoeming afhankelijk van de gevoelens van het Beleidscentrum. Bovendien bestaat de mogelijkheid tot verzoeken om *habeas corpus* niet langer, een gevolg van het gebrek aan rechterlijke autoriteit in zaken die te maken hebben met misdrijven over de veronderstelde aantasting van de

staatsveiligheid.²⁰ De Commissie stelt ook vast dat in verband met dit recht, het ontstane klimaat van angst, dat de juridische professie heeft doordrongen, onder andere heeft geleid tot de onwil van advocaten om een leidinggevende positie te overwegen in de Orde van Advocaten. Die angst leidde ook tot onwil van advocaten om politieke gevangenen te verdedigen. In de praktijk betekende dit, dat personen die werden beschuldigd van politieke misdrijven weerloos zijn.

4. *Het Recht op de Vrijheid van Meningsuiting*, gezien het feit dat er op het ogenblik geen sprake is van persvrijheid in Suriname. Het enige dagblad, evenals de radio en televisiestations die door de staat worden geëxploiteerd, staan onder officiële en volledige censuur. Journalisten worden veelvuldig bedreigd. Bovendien is het recht op de vorming van opinies, de vrijheid van meningsuiting en de verspreiding daarvan verder in gevaar gekomen, omdat de Raad van Ministers een decreet heeft goedgekeurd dat het bezit, de verspreiding, verkoop en invoer van enig werk, dat de nationale veiligheid of openbare moraal kan bedreigen, heeft verboden.
5. *De Vrijheid van Vereniging*, gezien het *feitelijk* verbod van politieke partijen en vrije vakverenigingen. Ook is dit verbod discriminatoir, omdat alleen de PALU partij, haar politieke activiteiten mag ontplooiën, omdat enkele hoge overheidsfunctionarissen daartoe behoren.
6. *Politieke Rechten*, gezien het feit dat het regeringsprogramma van 1983-1986 faalt om de politieke rechten veilig te stellen. Dit is vereist volgens de vastgelegde rechten in de Amerikaanse Declaratie van de Rechten en Plichten van de Mens, waarbij Suriname partij is. Die politieke rechten zijn: een politiek systeem gebaseerd op algemeen kiesrecht, geheime stemmingen en het recht van alle Surinamers om deel te kunnen nemen aan het openbaar bestuur. De Commissie stelt ook vast dat de instelling van de volkscomités, de volksmilities en andere gelijksoortige organisaties, meer nog dan het eenvoudigweg vestigen van nieuwe vormen van participatie, een ontwikkeling markeert welke erop gericht is deelname van alle Surinamers aan het bestuur van hun land op niet-discriminatoire grondslag, te voorkomen. Als gevolg daarvan is de Commissie van mening, dat de institutionalisering die thans wordt ondernomen er niet in slaagt het Surinaamse volk

---

20. Niemand mag zijn vrijheid worden ontnomen dan op de wijze door de wet bepaald (artikel 12, eerste lid, Grondwet Suriname 1975); de mogelijkheid van '*habeas corpus*', als iemand zijn vrijheid is ontnomen heeft hij het recht de rechter om zijn invrijheidstelling te vragen (artikel 12, tweede lid, Grondwet Suriname 1975). Uitleg in deze voetnoot door de vertaalster.

een vrije keuze te bieden, waarmee zij hun politieke bestemming kunnen selecteren.

7. Gezien de grootte en de ernst van de schendingen die zijn bedreven, maant de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Mensenrechten de Surinaamse regering aan, om zowel haar handelwijze als haar wetgeving radicaal te verbeteren. Dit is noodzakelijk om de democratische instituties te kunnen herinvoeren, inclusief een onafhankelijke rechterlijke macht, evenals respect voor de fundamentele mensenrechten.